

moj planet

www.mladinska.com/mojplanet

RAZISKOVANJE JE ZABAVNO

MESEČNIK • LETNIK 10 • 3,97 € za naročnike v šoli, 4,16 € za naročnike na domu, 4,99 € v prosti prodaji



Moj TEST

Nočne živali

Berberi

Sonda Rosetta

Naravoslovna

Pastir Jaka

Kresnička

Zgodbe turizma



POSTER



moj planet

PRIJAZNO
DENARNICI

PLAČILO NA
3 OBROKE

-20 %

za naročnike v šoli

-16 %

za naročnike
na domu

IMENITNA
DARILA

Prejmete novembra



Knjiga z osupljivimi kratkočasnimi dejstvi
o našem planetu in prikupen obesek za
ključe z živaljo

Prejmete marca



Slika je simbolična

ČE ZDAJ NAROČITE,
NAJVEČ DOBITE!

BOGATE
PRILOGE



Posterji za
okras sobe
in plakati za
pomoč pri
učanju



Več kot 30 učnih listov na
www.mladinska.com/moj_planet/ucni_listi

NOVO
SVEŽE
RUBRIKE IN
NATEČAJI



Dragi planetovci!

Ko je pilot in dirkač Andy Green sredi puščave v ameriški Nevadi sedel v avto, je počasi in globoko vdihnil zrak. Pred njim je bila zahtevna preizkušnja, saj so konstruktorji letalskih motorjev pričakovali, da bo dosegel tako hitrost, pri kateri bo prebil celo zvočni zid.

Tisti dan, dne 15. oktobra 1997, je avto, ki so ga poimenovali Thrust SSC, dosegel hitrost 1223 km/uro in uradno postal prvi avto na svetu, ki je bil hitrejši od zvočnega valovanja. Dandanes si ga lahko ogledamo v muzeju prevoznih sredstev v Coventryju v Veliki Britaniji.

Ker pa večina izmed nas ne bo utegnila obiskati muzeja, pripravljamo obširno reportažo o zvočnem zidu in o tem vrhunskem tehnološkem dosežku.

Uredništvo in pastirski kuža Jaka vas lepo pozdravljamo. Hov!

Senja Požar
odgovorna urednica



4 NARAVA

Življenje ponoči

8 LJUDSTVA

Berberi

10 MIKRO

Jogurt

16 POSKUSI

Naravoslovna
Kresnička



18 KAKO ...

pastirski pes Jaka čuva čredo

22 ČLOVEŠKO TELO

Od hoje do teka

24 TA MESEC

25 PLANET ZEMLJA

Polarni sij

26 FOTOGRAFIJA MESECA

Rosikovke

36 DR. VETKO

38 MOJ PLANET TEKMUJE

Kako do osupljive
zgodbe?



40 REKORDERJI IZ ŽIVALSKEGA VRTA

Žirafe

42 PLANETOV STRIP

Letalska nesreča

46 VESOLJE

Sonda Rosetta pri kometu

48 MOJ TEST

Pretiravaš?

50 SIVE CELICE

52 NUŠIN KOTIČEK

Konj

54 MOJ PLANET PRIPOROČA

56 VAŠA POŠTA

ŽIVLJENJE PONOČI

Sonce je pravkar zašlo. Na nebu zasijejo prve zvezde, po naravi se razlije mesečina ... Vse je videti mirno in spokojno. A samo na prvi vtis. Ob somraku, ko se dnevne živali odpravijo k nočnemu počitku, se predramijo živali, ki dan prespijo in so dejavne v mraku ali ponoči.

Ljudje smo dnevna bitja in se v temi ne znajdemo najbolje. Nočne živali pa so v šibkih svetlobnih razmerah sposobne opravljati vse svoje vsakodnevne dejavnosti: poiskati in nabrati hrano, loviti plen, se izogibati plenilcem, poiskati spolnega partnerja, skrbeti za mladiče ...

Vse to jim omogočajo številne prilagoditve v **zgradbi in delovanju telesa**. Te posebne lastnosti so se razvijale postopno skozi dolga časovna obdobja: iz generacije v generacijo so ponudile živalim nekoliko boljše možnosti za preživetje in uspešno razmnoževanje. Nočne živali se v temi dobro znajdejo zaradi izostrenega sluha, izjemnega voha, odličnega vida in še mnogih drugih zanimivih prilagoditev. Oglejmo si jih nekaj!



Zagotovo ste že kdaj opazovali **netopirje**, ki v mraku lovijo večče in druge žuželke. To je čas, ko je zanje na voljo veliko plena. Tudi v popolni temi lahko zaznajo in ujamejo drobne leteče žuželke. Netopirji sicer dobro vidijo, a v temi si pomagajo še drugače. Za natančno orientacijo v prostoru uporabljajo **sluh**: netopir kriči v okolico, nato pa z velikimi uhlji prestreza odmeve teh krikov in si tako oblikuje natančno sliko okolice. Ljudje teh posebnih netopirjevih klicev ne slišimo, ker so ultrazvočni. Na podoben način deluje sonar.

Jazbeci so nočne živali.



Mnoge nočne živali imajo dobro razvit **voh**, ki jim omogoči, da že na velike razdalje zaznajo vonje in lahko izsledijo hrano, plenilca ali morebitnega spolnega partnerja.

Izjemno izostren voh imajo na primer **vešče**. S tipalnicami samček zazna že neznatne količine samičinih dišav v zraku in ji lahko sledi na dolge razdalje. K temu pripomore tudi mirno nočno ozračje, saj se dišavne snovi dalj časa zadržujejo v zraku.



Nočnih in somračnih vrst metuljev je nekajkrat več kot dnevnih.

Na čisto poseben način v popolni temi 'vidijo' svoj plen nekatere vrste **kač**, kot na primer klopotače in pitoni. S posebnimi jamičastimi organi, ki jih imajo na glavi, **zaznajo toploto** – infrardeče sevanje, ki ga oddaja toplokrvna žival. Tako se plen v temi pred kačo ne more skriti.



Velika večina vrst ptičev je dnevnih, med redkimi nočnimi predstavniki pa so najbolj znane **sove**. Zaradi posebne zgradbe oči sove zaznavajo že majhne jakosti svetlobe. V očesu imajo mnogo več za svetlobo občutljivih celic kot dnevne ptice.

Sove letijo izjemno tiho – zamahov njihovih kril se skorajda ne sliši. **Neslišen let** jim omogočajo peruti s puhastim letalnim perjem in resastimi robovi. Tako se lahko sova približa plenu, ne da bi jo živalca prej zaslišala in ji pobegnila.

Sove tudi **zelo dobro slišijo**. Zaradi posebnosti v zgradbi ušes sove zaznajo že najmanjše šume. Z izredno natančnostjo lahko določijo smer zvoka, kar jim – med drugim – omogoča oblika 'obraz', ki usmerja zvok proti ušesom. Pomagajo pa si tudi z obračanjem glave za kar 270 stopinj.

Kot je za sove pomemben neslišen let, je za plenilce, ki živijo na tleh, pomemben **tih korak**. Mehke blazinice na šapah omogočajo **mački**, da se ponoči tiho prikrade plenu za hrbet. Zaradi posebne zgradbe oči mačke v temi odlično vidijo, pri izogibanju oviram pa so jim v pomoč tudi občutljivi brki – dolge in toge tipalne dlake.

Je dnevno življenje boljše od nočnega?

Aktivnost ob različnih delih dneva ali noči ima za različne vrste živali različne prednosti ali slabosti. Boljše svetlobne razmere pomenijo boljšo vidljivost in lažje iskanje hrane, po drugi strani pa se je v temi lažje prikriti pred plenilci. Dnevne razmere se od nočnih razlikujejo tudi po tem, da je podnevi bolj toplo in manj vlažno. Za mnoge puščavske živali je nočno življenje ugodnejše, ker je čez dan neznosno vroče in živalim grozi pregrevanje ter izsušitev telesa. Z nočno aktivnostjo se živali tudi izognejo tekmečem. Postovka in sova lahko lovita glodavce na istem travniku, pa ne bosta naleteli druga na drugo.

So tudi rastline lahko 'nočne'?

Rastline brez svetlobe ne morejo obstati, ker ne morejo opravljati fotosinteze. Za ta proces, pri katerem si rastline iz ogljikovega dioksida in vode izdelajo hrano, je namreč svetloba nujno potrebna. Zato bi lahko rekli, da so rastline dnevna bitja.

Mačka in še mnogi drugi nočni lovci imajo v očesu plast posebnega tkiva, ki jim omogoča, da dobro izkoristijo šibko svetlobo. Na tej plasti, ki leži tik za mrežnico, se vidna svetloba odbije nazaj na svetlobno občutljive celice v mrežnici. Če mački ponoči posvetimo v oči, to odbito svetlobo vidimo: mačke **oči se svetijo**.

Na mačkinem jedilniku imajo posebno mesto **glodavci**, kot so miši, podgane, voluharice. Mnogi med njimi so – tako kot mačka – dejavni predvsem ponoči.

Cvetnice svoje cvetove večinoma odpirajo podnevi, po možnosti ob sončnem vremenu, ko okoli žužkocvetk brenci veliko oprasevalcev, vetrocvetke pa tedaj bolje izkoristijo suho vreme in veter, da se njihov pelod raznaša daleč naokoli.

Jež med svojimi nočnimi pohodi zganja kar precejšen hrup. Lovi različne drobne živalce, ki prilezejo na plan ponoči, ko je okolje bolj vlažno in hladnejše. Zelo mu teknejo na primer polži.



Auuu



Zanimivo je, da so se nekatere vrste žužkocvetk prilagodile na nočne in somračne žuželčje opraševalce in **odprejo svoje cvetove zvečer** oziroma **ponoči**. Takšni so na primer **svetlini**. Njihovo opraševanje se dogaja v večernem somraku.

Ali veš?

- V gozdovih jugovzhodne Azije živijo ljubki žužkojedi ponočnjaki – **nartničarji**. Pri nočnem lovu si pomagajo z izredno izostrenim sluhom in vidom. Njihove **oči so** naravnost **velikanske!**



- Nekateri živali so dejavne tako podnevi kot ponoči. Takšni so na primer klopi, mravlje, gozdne rovke, divje svinje ...
- Ljudje smo v glavnem dnevne živali. Zaradi različnih družbenih ali osebnih razlogov pa se nekateri ljudje sčasoma privadijo, da so lahko dejavni tudi ponoči, in dan prespijo.

Starodavno ljudstvo se je v Magreb, kot imenujemo severno Afriko, priselilo pred več kot 10.000 leti. Nekateri so bili nomadi in so se selili za pašo, večina pa, tako kot še danes, prebiva v mestih. Ste vedeli, da je Berber tudi nekdanji francoski nogometaš Zinedine Zidane?

BERBERI

Svobodni in plemeniti ljudje

V severno Afriko so prišli z vzhoda in danes živijo na območju od reke Nil do Atlantskega oceana, na jugu pa do reke Niger. Največ jih je v Maroku in Alžiriji, živijo pa še nekoliko bolj južno, v Mavretaniji in Maliju ter na vzhodu severne Afrike, v Tuniziji, Libiji in Egiptu. V severni Afriki se je nekoč govorilo izključno berberski jezik, danes pa ga uporablja le še okoli 30 milijonov ljudi. A potomcev tega plemenitega ljudstva je še precej več. V svojem jeziku se imenujejo a-Mazigh, kar pomeni »svobodni in plemeniti ljudje«. Obstaja več kot dvajset različnih skupin tega ljudstva, ki govorijo tudi različna narečja.

Berberski deček



Berberski šotor, v kakršnem so prebivali nomadi.



So vsi Berberi nomadi?

Pred več kot dva tisoč leti so imeli Berberi svoja kralja v kraljevinah Numidiji in Mavretaniji. Kasneje so ta ozemlja zavzeli Rimljani, ki so domačine poimenovali Berberi – podobno kot sovražna ljudstva v Evropi. Arabci so severne dele Afrike naselili v 11. stoletju in od tedaj so mnogi Berberi skozi stoletja na svoj jezik pozabili. Mnogi mislijo, da so vsi Berberi nomadi. Toda v resnici večinoma živijo v manjših mestih na obrobju Sahare – v gorskih vasicah in oazah. Nekateri se selijo samo poleti in pozimi. V hladnem letnem času so doma, poleti pa se udinjajo kot pastirji ali pomočniki v oljčnih nasadih. Spet tretji se selijo celo leto, takšni so na primer Tuaregi.

Tuaregi

Medtem ko večina Berberov živi na obrobju puščave, se Tuaregi s svojimi kamelami selijo po Sahari. Njihova polt je zelo temna, skoraj črna. Danes boste v Maroku in Tuniziji le težko srečali prave Tuarege. Tradicionalno sicer nosijo modra oblačila, a to danes ne velja več. Še vedno pa so z ruto, podobno kot drugi Berberi, ogrnjeni tudi moški. Tako se zaščitijo pred drobnim puščavskim peskom.



Tradicionalna hiša Berberov



Mladi Tuareg s sokolom

Berberi v Matmati

Berberi smo v Tuniziji obiskali v podzemnih bivališčih v Matmati. Skozi stoletja se je od ust do ust ohranila zgodba, da so se pod zemljo skrivali pred vojskami, ki so na svojih pohodih iz Egipta na vzhod morale vse, ki so jim prišli na pot. Čez dan so se Berberi skrivali pod zemljo, ponoči pa so sovražnike pobili in pregnali. V podzemnih hišah, ki jim pravimo tudi trogloditne hiše, nekateri živijo še danes. Nekdaj so moške spomladi odšli s trebuhom za kruhom in v oljčnih nasadih delali vse do pozne jeseni. Družina, ki smo jo obiskali, se danes ukvarja s peko kruha, pridelavo oljčnega olja in medu, ženske pa tkejo preproge.

Udobno podzemno življenje

Več stoletij staro hišo so zgradili tako, da so na vznožju vzpetine z vrha izkopali deset ali dvajset metrov globoko luknjo in ustvarili precej veliko dvorišče. Tja ne vstopamo z vrha, temveč skozi vhod, ki je izdolben skozi pobočje. Nad vhodnimi vrati je največkrat narisana riba, berberski simbol. Skozi hodnik pridemo na dvorišče, od koder se vstopa v različne prostore: dnevno sobo, spalnico, kuhinjo, shrambo, delovni prostor, kjer ženske tkejo preproge ... V takšni hiši je poleti hladno, pozimi toplo. Pa nikar ne mislite, da ni udobno!

Delovna soba v podzemni hiši



Berberke so mojstrice v izdelovanju preprog s čudovitimi vzorci.



Berberi so zelo gostoljubni.

Ali veš?

- **Berberski jezik** v večini držav še danes ni uradni jezik. V Alžiriji in Maroku je to postal šele pred nekaj leti.
- Podzemna bivališča v **Matmati** so ostala skrivnost vse do leta 1967. Takrat jih je po dolgotrajnem deževju zalilo, in ko so oblasti prišle na pomoč, so presenečeno ugotovile, da tam dejansko živijo ljudje.

Njegovo veličanstvo – JOGURT

V jogurtu je moč

Jogurt je lažje prebavljiv kot mleko in ima večjo vsebnost **koristnih mikroorganizmov**. Ti mikroorganizmi so zelo koristni za naše črevesje, saj pomagajo pri prebavljanju hranilnih snovi v hrani. Ko so pred več kot stotimi leti prvič odkrili pozitiven učinek mikroorganizmov pri ljudeh (daljše in bolj zdravo življenje), ki so uživala veliko **fermentiranih** mlečnih napitkov, so zdravniki svojim bolnikom začeli predpisovati kisló mleko.



Jogurtu lahko primešamo raznovrstne sestavine, od kumar, do medu, sadja in oreškov.



Z jogurtom si lahko pripravimo tudi slastne smutije.

Skrivnostne mlečne kisline

Proizvajalci jogurta v mleku najprej uničijo naravno prisotne mikroorganizme, nato pa mu dodajo druge mikroorganizme, ki v procesu fermentacije **laktózo** (mlečni sladkor) spremenijo v **mlečno kislino**. Ta mleko skisa – beljakovine v mleku postanejo bolj trdne – in nastane jogurt.

Prijazni probiotiki

Beseda »**probiotic**« je sestavljena iz latinske in grške besede in pomeni **za življenje**. Tako so poimenovali koristne **mlečnokislinske bakterije**, saj nam v resnici pomagajo pri bolj kvalitetnem in daljšem življenju.

Jogurt, kefir, kisel mleko, skuta so živila, v katerih so prisotne žive mlečnokislinske bakterije ali probiotiki. Veliko pa je tudi druge fermentirane hrane, ki je bogata z njimi. Pozimi bo na trgu veliko stojnic s **kislím zeljem** ali **repo** – to sta odlična vira (če ju uživamo surova) koristnih bakterij.



Mlečnokislinske bakterije pod mikroskopom



Misli z jogurtom so odlični zajtrk!



Z mikroorganizmi do zdravja

Črevesni mikroorganizmi so ključni za naše zdravje, zato moramo zanje skrbeti. To storimo z uživanjem **sveže zelenjave in sadja, polnovrednih žit, fermentirane hrane**. Velike količine sladkorja (tudi v *sadnih jogurtih*!) in industrijsko predelana hrana pa ustvarjajo razmere, v katerih se raje razmnožujejo škodljivi mikroorganizmi.

Če se zdravo prehranjujemo, ustvarijo mikroorganizmi v črevesju kislo okolje (mlečna kislina), ki ga škodljivi mikroorganizmi ne marajo. Kadar zbolimo ali celo jemo zdravila (na primer antibiotike), je zelo priporočljivo uživati več surove fermentirane hrane. Tudi razne prebavne težave nam pomagajo hitreje rešiti. Probiotike lahko kupimo tudi v lekarni. Najbolje pa je, da ves čas pazimo na pravilno prehrano, pa nam bodo prijazni mikroorganizmi pomagali pri tem, da sploh ne zbolimo.

V Aziji uporabljajo posebna zrna (skupek bakterij in kvasovk), s katerimi delajo kefir. Ta zrnca velikokrat uporabljamo tudi pri nas (če ne pri vas doma, pa lahko povprašate kakšnega prijatelja ali prijateljico, ali jih imajo doma, in poskusite sam/a narediti fermentirani mlečni napitek).

© Obstajajo tudi »**vodna zrnca**«, s katerimi lahko pripravljate nemlečne fermentirane napitke. Na fotografiji je kefir, ki ga pripravljajo iz mleka in tibetanskih gob in je mnogo bolj zdrav od industrijskega jogurta.



RECEPT ZA DOMAČI JOGURT

Potrebujemo:

- 1 l svežega mleka • 1 mali jogurt

Sveže mleko zavremo in ohladimo čez noč. Zjutraj poberemo plast smetane. Mleko potem segrejemo na največ 42 °C. Jogurt razredčimo z mlekom in ga nalijemo v steklene posodice. Posodice pokrijemo in jih damo v pečico, ki je le rahlo ogreta. V pečici naj počiva 4 ure, lahko tudi čez noč. Dlje ko počiva v pečici, bolj kisel je. Nato ga shranimo v hladilniku in porabimo v nekaj dneh.

Tak jogurt so nekoč pripravljale že naše babice in je bistveno bolj zdrav od industrijskega!

Ali veš?

Fermentacija je eden najstarejših načinov shranjevanja živil. Se spomniš, da smo ta proces spoznali že pri vzhajanju kruha? To je proces, v katerem mikroorganizmi osnovno živilo spremenijo s svojim delovanjem. Živilo postane obstojnejše, primernejše za uživanje in bolj zdravo. Pri nas najbolj poznamo fermentirane mlečne izdelke, drugod po svetu pa s fermentacijo obdelajo zelo različna živila.

ogrožena žival

Divja mačka

Če velja, da so muce samosvoje, lahko rečemo, da so divje muce še toliko bolj. A z elegantno držo in hojo očarajo ravno tako kot domače. Spomnim se, kako me je prijetno presenetila, ko sem v rosi lovila prebujanje jutra po jasah Kočevskega. S svojim sivo-rjavim progastim kožuhom in dolgim košatim repom se je previdno sprehodila ob robu gozdne jase ter oprezala za plenom. Nato pa bliskovit hop ... in v varno zavetje.





osebna izkaznica



Razred:	sesalci (<i>Mammalia</i>)
Red:	zveri (<i>Carnivora</i>)
Družina:	mačke (<i>Felidae</i>)
Rod:	male mačke (<i>Felis</i>)
Vrsta:	divja mačka (<i>Felis silvestris</i>)
Dolžina telesa z repom:	120 cm
Plečna višina:	30–42 cm
Teža:	5–10 kg
Življenjska doba:	12–15 let

Divje mačke najdejo svoj dom v mirnih, odmaknjenih gozdovih. To so lahko iglasti, mešani ali listnati gozdovi Notranjske, južne Dolenjske ali slovenskega primorja. Pogoste so na skalnatem območju gozda, kjer imajo dovolj skrivališč. Človeku in človeškim bivališčem se izogiba. Divja mačka **velik del dneva prespi** na drevesu, v kakšni opuščeni lisičini ali pa se sonči ter opazuje okolico. Izrazito **samotarska žival je aktivna predvsem ponoči, v mraku ali svitu** in tedaj jo je še najlažje opaziti. Seveda z nekaj sreče in poznavanjem njenega načina življenja.



Kako lovi

Njen lov se začne, ko se začne mračiti. Po gozdu se giblje neslišno, na plen pa lahko potrpežljivo čaka v zasedi lep čas. **Na njenem jedilniku so poljski zajci, polhi, voluharji, podlasice, miši, veverice pa tudi ptičji mladiči.** Običajno požre manjši plen kar z dlako ali perjem vred, večjim živalim pa skoči za vrat, jim pregrizne vratno žilo, nato pa najprej požre drobovje. To je njen način preživetja. Zelo dobro ima razvito zobovje, ki je prilagojeno hranjenju z mesom. Podočniki, ki so pri vseh zvereh zelo dolgi, so odlični za ubijanje in držanje plena. Poleg tega, da so **divje mačke zelo samotarske**, je zanje značilna tudi teritorijalnost. To pomeni, da svoje območje označujejo z izločki dišavnih žlez in ga branijo pred drugimi vrstniki. Oba spola svoje območje vonjalno zaznamujeta s praskanjem debel, tako da na drevesu ostane vonj iz prstnih žlez, in tudi z izločki žlez na repu in ob zadnjični odprtini.





Zelo redke so

Divje mačke živijo v naravi do 15 let, a jih veliko umre že v prvem letu. Še pred 150 leti je bila divja mačka zelo razširjena po evropskih gozdovih. Danes je redka. Tudi zato, ker se uspešno križa s podivjano domačo mačko, mladiči – križanci pa so plodni in jih je od prave divje mačke zelo težko razlikovati. Divja mačka je nekoliko podobna domači mački, vendar je od nje precej večja, močnejša in ima značilen krajši in debelejši rep. V dolžino zraste do 80 cm, rep pa ima dolg še dodatnih 30 do 40 cm. **Visoka je do 42 cm** in lahko doseže **težo do 9 kg**. Dolga in gosta dlaka jo varuje pred mrazom. Po hrbtu ima značilno črno progo, tudi konica repa je črna. Mačke imajo po pet prstov, en prst je obrnjen nazaj in dvignjen, tako da se ne dotika tal. Morda so tudi zato tako neslišne. Značilnost večine mačk je tudi to, da lahko svoje kremplje vpotegnejo in jih s tem ohranjajo ostre. A če ujamete njen pogled, vas bodo očarale divje rumeno-zelene oči z ozko pokončno zenico. Pogled, ki ga ne pozabiš, četudi ga ujameš le za trenutek.



FOTOGRAFIJE: PETRA DRAŠKOVIČ, SHUTTERSTOCK



Parjenje in mladički

V februarju ali marcu si divje muce poiščejo partnerja. Pogosto se okoli samice zbere več samcev, ki se bojujejo za njeno naklonjenost. **Po dobrih 2 mesecih samice v maju ali juniju skotijo od 2 do 4 slepe mladiče, ki z mamo ostanejo do 10 mesecev.** V tem času jih mati uči loviti in preživeti. Pri skrbi za mladiče samci običajno ne sodelujejo.

Želim vam, da bi lahko to čudovito in spretno divjo muco uzrli tudi v njenem naravnem okolju. Kar pogumno na potep!

Dr. Petra Draškovič

Naravoslovna Kresnička

Društvo matematikov, fizikov in astronomov Slovenije bo v tem šolskem letu prvič izvedlo naravoslovno tekmovanje Kresnička, ki je namenjeno učencem od 1. do 7. razreda OŠ. Z njim bi radi spodbudili šolarje, da na igriv način in s poskusi spoznavajo naravo in naravne pojave, da spodbujajo njihovo naravoslovno radovednost, širijo znanje o živem in neživem svetu.



Poskusi so sestavni del naravoslovne Kresničke. Tekmovanje bo potekalo na šolah **11. februarja 2015**. Poskuse je treba izvesti prej, ker bo veliko vprašanj temeljilo prav na njih in lastnih opažanjih otrok.

Več poskusov in informacije o Kresnički najdeš na www.dmfa.si

Transport vode v rastlini

6. in 7. razred / 3. poskus



Pripomočki:

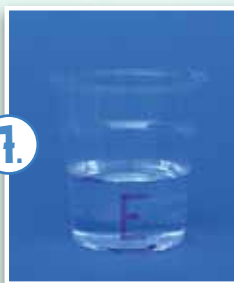
- 5 čim manjših plastičnih kozarcev
- vsaj štiri enake rastline
- alkoholni flomaster
- škarje
- merilo



Na travniku ali na vrtu poišči štiri rastline iste vrste (na primer navadno ivanjčico, navadni glavinec ...). Pomembno je, da ima rastlina na steblu liste in cvetove. Rastline v poskusu naj imajo enako število listov in cvetov oziroma socvetij. Pristrizi jih tako, da bodo tudi enako visoke.

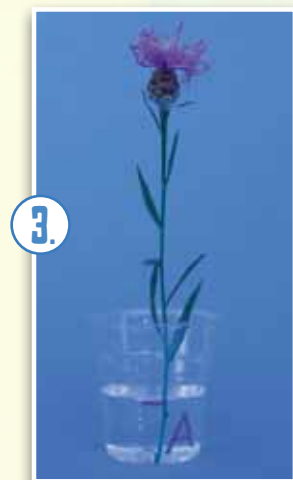


2. V pet čim manjših plastičnih kozarcev nalij vodo do iste višine. Višino vodne gladine v kozarcih označi z alkoholnim flomastrom. Kozarce označi s črkami A, B, C, D in E.

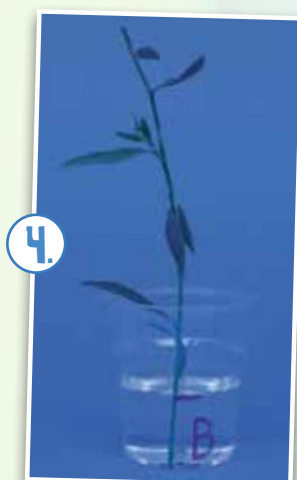


1. V kozarec E rastline ne namestiš.

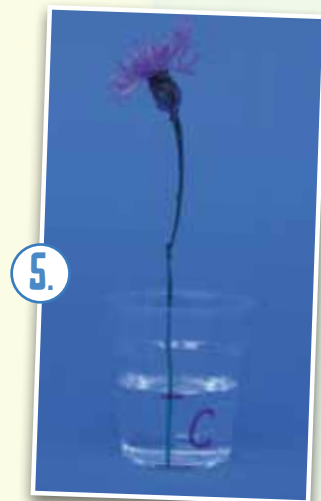
Kozarce A, B, C, D in E pusti ob oknu na sobni temperaturi najmanj dva dni. Opazoval boš, kako se s časom spreminja višina gladine vode v kozarcih. Razmisli, kakšen bo rezultat poskusa. Napiši svoja predvidevanja in jih utemelji. Po približno dveh dnevih izmeri, za koliko mm so se spremenile višine glavin vode v kozarcih. Poskus lahko ponoviš tudi z drugimi vrstami rastlin.



3. V kozarec A namesti rastlino s cvetom in listi.



4. V kozarec B namesti rastlino, ki ji odstrižeš cvet ali socvetje. Rastlini ostanejo listi in steblo.



5. V kozarec C namesti rastlino, ki ji odstrižeš vse zelene liste. Rastlini ostaneta cvet ali socvetje in steblo.



6. V kozarec D namesti rastlino, ki ji odstrižeš cvet ali socvetje in vse zelene liste. Rastlini ostane steblo.

Razmisli, preizkusi, poišči, vprašaj ...

- Ali se je višina vodne gladine spremenila v vseh kozarcih?
- Ali se po končanem poskusu višine glavin vode v kozarcih B, C, D in E razlikujejo?
- Zakaj se spremeni višina vodne gladine v kozarcu A in zakaj v kozarcu E?
- V katerem kozarcu je po končanem poskusu gladina vode najvišja in v katerem najnižja?
- Kaj se med poskusom dogaja v steblih rastlin?
- Zakaj zalivamo rože?
- Kaj so listne reže? Odgovor poišči v učbeniku za naravoslovje.
- Ali rastlina lahko črpa vodo, če nima zelenih listov?
- Preizkusi, kaj se zgodi (v enem, dveh, treh dnevih), če damo eno rastlino v kozarcu z vodo v temo, drugo pa pustimo na svetlobi.
- Zakaj je pomembno, da imamo v poskusu tudi kozarec E?

kako ...

pastirski pes Jaka

Ovce ponekod na pašnikih ostajajo tudi čez noč, ko nanje prežijo divje zveri. Na Pivškem, pod snežniškimi gozdovi, je še posebej veliko volkov. Preskočijo lahko tudi dva metra visoko ograjo, zato je najboljši čuvaj ovac pastirski pes!

Volkovi naredijo med drobnico precej škode, a pobijanje teh ogroženih živali ni potrebno. Boljša rešitev so ustrezne ograje in pastirski psi. Za to si prizadevajo tudi s projektom SloWolf, ki promovira vnovično uporabo pastirskih psov. Volk se namreč črede, ki jo čuva pes, po navadi ogne že na daleč. Zgodi se sicer, da lačen volk vseeno preskoči ogrado, in takrat se lahko pogumni pastirski psi z njim tudi spopadejo. Največkrat pa volkove odžene že vonj po psu, zato raje napadejo nezavarovano čredo.

Slišim vsak šum!



Kraški ovčar Jaka

V zadnjem času so med pastirskimi psi priljubljeni tudi **kraški ovčarji** ali **kraševci**. To je **slovenska avtohtona pasma**, kar pomeni, da je značilen samo za Slovenijo. Pred sedemdesetimi leti so že skoraj izumrli in še danes jih je manj kot tisoč. Spoznali smo triletnega kraševca Jaka.

čuva čredo



Grad Kalec

Nahaja se v dolini Pivke, blizu kraja Zagorje in izvira reke Pivke. Grad, ki je ohranil le še stolp, stoji na pobočju Brega (618 m n. v.). Podoba prvotnega gradu je ovekovečena v Valvazorjevi *Slavi vojvodine Kranjske*. V 17. stoletju ga je zgradila plemiška rodbina Steinberg. Kasneje so bili njegovi lastniki Auerspergi in za njimi slovenski skladatelj Miroslav Vilhar. Prav na njegovo pobudo je bil tu 9. maja 1869 množičen tabor za Zedinjeno Slovenijo, leta 1941 pa je v njem potekal sestanek aktivistov organizacije TIGR. Danes vodi mimo njega Krpanova pohodniška pot.



Kar počasi
jejte, noč
bo dolga!

Odličen čuvaj!

Jaka budno spremlja čredo ovac, najraje tako, da sedi ali leži na vzpetini nad njimi. Tudi če zatisne oči, je pozoren na vsak šum. Ko sem vstopil v ogrado, je dolgo nezaupljivo lajal. Pobožati se mi je pustil šele po eni uri.

Z mano ste
varni. Hov!



Rad imam svoje ovčke!

Jaka je od mame odšel že pri dveh tednih. Za pastirske pse je pomembno, da se že kot mladiči postopoma navajajo na ovce in se čim manj družijo z ljudmi. Tako se navadijo na ovce in ostajajo z njimi sami tudi čez noč. Nikakor ne smejo pobegniti k lastniku ali k pasjim prijateljem. Lastnik mora biti med vzgojo pozoren, da se pes do ovac ne obnaša preveč prijateljsko ali preveč sovražno. Ovce mora imeti rad in se ob tem zavedati, da je njihov čuvaj. Nič se jim ne sme zgoditi!

Jaka, na obhod
morava. Preštela
jih bova.



Doma je v naravi

Jaka je začel službovati, že ko je bil star eno leto. Z ovcami je ves čas, njegov dom je na pašniku. Najbolj pa je vesel lastnikove družbe, še posebej Franca Vadjala. Jako na pašniku obiščejo vsaj dvakrat dnevno, zjutraj in zvečer.



Prijateljstvo brez meja

Pri čuvanju ovac je Jaku v pomoč tudi mlada oslica lja. Postala sta prava prijatelja!



Med gorami in vodami

Med Pivko in Knežakom se pase prek 1000 glav drobnice, čuva jih 8 pastirskih psov, od tega so štirje kraševci.

Ali veš?

- **Ovčarski psi** živali zganjajo vkup ali jih vodijo v ogrado, zato so manjši in hitrejši. Tak je na primer mejni ovčar. **Pastirski psi** pa so čuvaji in branijo čredo. Zato so večji in močnejši, predvsem pa zelo skrbni.
- Čeprav **kraševca** imenujejo tudi kraški ovčar, pa je to v resnici pravi pastirski pes.

Hodiš? Tečeš?
Oboje je zdravo
in pomirjujoče.

Od hoje do teka

Izjemni tekači

Hoja in tek sta spretnosti, ki nas spremljata vse življenje. Skorajda. V začetku življenja pridobivamo moč in razum, da se naučimo hoditi in teči, ob koncu življenja pa nam telesne moči oslabijo in nismo več tako navdušeni nad tekom. Seveda so tekači tudi med starostniki. Nekateri med njimi prehitijo številne mlajše od sebe in pretečejo maraton.



Lokomocija ali kako smo začeli

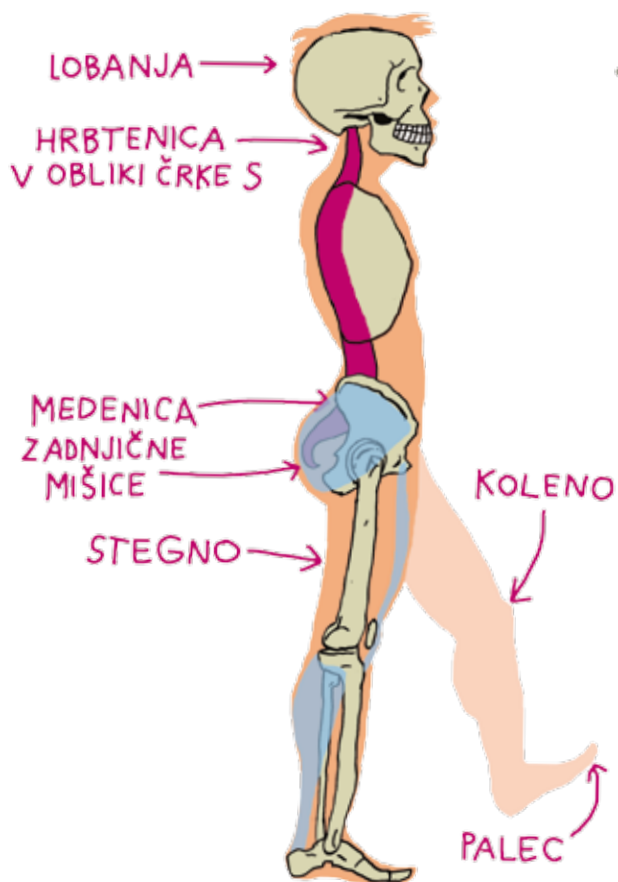
Lokomocija pomeni premikanje z enega mesta na drugo. Premikamo se na različne načine. Najprej smo sedeli, nato smo se plazili po trebuhu. Potem smo osvojili hojo po kolenih in rokah, posebno tehniko premikanja, ki ji pravimo kobacanje. Po kobacanju smo vstali, pomagali so nam starši, ki so nam ponudili roko. Takrat smo prvič položili stopalo na tla in začutili imeniten občutek pokončne drže. Od tu naprej smo se za ravnotežje oprijemali pohištva in shodili. Ko smo opustili oprijemanje in sami ujeli ravnotežje, smo osvojili hojo in postali edini sesalci, ki hodijo dvonožno. Čeprav

smo bili še nerodni in velikokrat na tleh, smo se počutili močne, pomembne. Naredili smo velik korak: vsakdo izmed nas je **shodil med dvanajstim in šestnajstim mesecem življenja**. Pri dveh letih smo osvojili še skakanje po dveh nogah in v četrtem letu smo že obvladovali tehniko teka po prstih, ki so nas odrivali od tal in nam dajali tako hitrost, ob kateri se nam je zdelo, da smo lokomotiva, ki je nihče ne more ujeti. Kljub hitrosti pa nas je pri štirih letih nekaj gnalo nazaj, nazaj v čase, ko ljudje še niso hodili po dveh nogah. Stekli smo pod krošnje, se potolkli po prsih in splezali na drevo.



Hoja in tek

Hoja je spretnost premikanja. Človek pri hoji z enim stopalom ostane na tleh, drugo pa dvigne v zrak, medtem ko tiger, ki veliko hodi, obdrži na tleh tri stopala, eno pa dvigne v zrak. Tek je drugačen od hoje, pri teku imamo v nekem trenutku v zraku obe nogi.



Telo za hojo

Lobanja je za pokončno držo uravnoteženo nameščena na vrh hrbtenice, hrbtenica je oblikovana kakor črka »S«. Zato je kot vzmet, ki blaži udarce med hojo in tekom. Roke imamo šibkejšje, krajše in lažje od opic. Pomagajo nam pri ravnotežju. Na medenico imamo pritrjene velike zadnjične mišice, nujne za hojo. Stegno je odlično prilagojeno hoji. Upognjeno je navznoter proti kolenu, ki je imeniten sklep, saj se lahko tako utrdi, da spremeni nogo v »nosilni steber«, ki zdrži precejšno težo. Tudi stopalo je prilagojeno hoji in teku. Oblikovano je v loku. Takšno blaži udarce ob tla, ki se jih dotikamo le s peto in sprednjim delom podplata. Majhen, a za hojo pomemben je tudi nožni palec. Z njim se močno odrivamo od tal in lovimo ravnotežje.



Iz krošenj na tla

V dolgem časovnem obdobju se je naše okostje z **evolucijo** spreminjalo. Spremenjeno okostje je omogočilo, da smo plezanje po drevesih zamenjali s hojo po tleh. Ljudje se s sposobnostjo dvonožne hoje in dvonožnega teka razlikujemo od drugih sesalcev in tudi od nam najbolj sorodnih opic, ki si pri hoji in teku pomagajo s sprednjima okončinama. Pri dvonožnem premikanju nam je v največjo pomoč in oporo vzravnana drža in hoji prilagojeno okostje.

Ali veš?

- Evolucija ali razvoj je dolgotrajno, postopno spreminjanje.
- Hitra hoja je zahtevna atletska disciplina.
- Šimpanzi in gorile porabijo pri hoji več energije kakor ljudje, ker se opirajo še na sprednji okončini.
- Zaradi pokončne drže je rojevanje pri ljudeh težje in daljše kakor pri drugih sesalcih.



OKTOBER

november

Močvirske sklednice se odpravijo na prezimovanje

Želva močvirska sklednica živi v mokriščih. Močno je ogrožena, saj se njen življenjski prostor nezadržno krči in spreminja. Ob koncu oktobra ali novembra se sklednice zakopljejo v zemljo ali zarijejo v muljasto dno mlake ali močvirja, kjer v stanju mirovanja preživijo hladni del leta.



Obiramo oljke

Oljka je sredozemsko sadno drevo, ki pri nas v Istri uspeva na severni meji svoje razširjenosti. Znanih je več kot tristo sort oljk. V Istri začno oljkarji obirati oljke (olive) konec oktobra. Oljke stiskajo, da pridobijo oljčno olje, ali pa jih vlagajo. Pobiranje oljk je pomemben istrski praznik.



Čebele zebe

Čebele v jesenskem času v naravi najdejo vse manj hrane. Začenja se hladno obdobje. Čebelja družina se v panju zbere v zimsko gručo – veliko skupino, kjer se čebele grejejo tako, da drgetajo. V sredini gruča je tudi v najhujšem mrazu prijetno toplo. Da čebele z obrobja ne bi otrpnile od mraza, se izmenjavajo s tistimi v sredini.



Rastline se pripravljajo na zimo

Rastline preživljajo zimo na različne načine. Enoletnice propadejo, preživijo le njihova semena. Zelnatim trajnicam na jesen propadejo nadzemni deli. Ostanejo le njihove korenike, gomolji ali čebulice. Listopadna drevesa in grmi odvržejo liste. Na njihovih vejah opazimo speče zimske popke, iz katerih bo spomladi na novo pognalo zelenje.

Čudovita igra narave

Severni polarni sij ali **aurora borealis** je eden najlepših spektaklov, ki nam jih ponuja narava. Njegovo lepoto lahko občudujemo na celotnem arktičnem območju. Polarni sij je **sijaj vidne svetlobe v zgornjih delih ozračja**, ki je viden ponoči. Nastane tedaj, ko električni delci iz Sončevega vetra priletijo v Zemljino atmosfero in tam zasvetijo. Polarni siji so pogosto bele barve, bolj poudarjeni pa so rumeno-zelene in rdeče barve. Ta čudoviti naravni pojav so poimenovali **po rimski boginji jutranje zarje Avrori**, v skandinavskih bajkah so mu pripisovali nadnaravni pomen.

Vlasta Mlakar



fotografija
meseca





ROSIKOVKE so mesojede rastline, ki zrastejo do 20 cm visoko. Listi rosikovk imajo posebne žleze, ki izločajo lepljiv sok. Žuželke vzdražijo žleze z dotikom, dražljaji pa se prenesejo po listu, katerega spodnja ploskev se začne raztezati hitreje od zgornje. Tako se list začne upogibati okoli žuželke ... ki postane kosilo rastlini.



Na vprašanja odgovarja
Maja Stopar, dr. vet. med.

Dragi dr. Vetko!

Imam kunčico (Liso), stara je eno leto. Ima zelo divji karakter, obnaša se, kot bi bila breja, a ni v življenju dobila stikov s samcem. Zakaj?

Neža, 9 let

Neža, kako pa veš, da se obnaša kot breja? Kunčice niso ravno živali, ki bi prav nazorno kazale znake gonitve ali brejosti ... Morda je to le branjenje njenega teritorija? Ali pa te ni prav dobro navajena? Možno je, da se med godnim obdobjem samičke vedejo malo nenavadno. Včasih se tudi pripravljajo na gnezdo, kot bi bile res breje – gre za nekakšno navidezno brejost. Morda pa si opazila to? Vsekakor ti ni treba skrbeti, da bi te presenetili mladiči. Če ob njej nikoli ni bilo samca, jih ne bo imela. Malo ji nagajajo hormoni, to je vse.



Dragi dr. Vetko!

Najprej moram zelo zelo pohvaliti tvojo rubriko. Res mi je všeč! Veliko novega izvem o živalih, zato vse preberem. Jaz pa imam doma psa Pikija. Ko smo ga dobili, je bil star 6 mesecev. Šli smo ga iskat in ugotovili, da je teh 6 mesecev odraščal na kmetiji. Tam so imeli veliko krav, nato smo se pogovarjali z lastnikom in povedal nam je, da je spal v hlevu, saj v hiši niso imeli prostora. Odpeljali smo ga domov in od takrat do sedaj, ko bo kmalu dopolnil 2 leti (septembra), ga je neprestano strah vseh ljudi, še celo otrok. Boji se tudi smetnjakov in še in še bi lahko naštevala. Tudi na sprehodih vedno zelo vleče. Zelo me skrbi zanj, saj ne vem, kako naj mu pomagam. Mislim, da je to zato, ker je na kmetiji videl krave, ki so zanj ogromne. Ampak glede na to, da je od takrat minilo že zelo veliko časa, bi se moral že malo umiriti. Hvala, če mi boš pomagal in mi poslal odgovor, saj me res zanima.

Nika, 10 let



Nika, res si zaskrbljena za svojega kužka, kajne? Naj te najprej pomirim. Mislim, da vzrok za njegove težave sploh niso krave. Skoraj povsem prepričana sem, da ne. Saj si sama rekla, da je včasih spal v hlevu, kajne? Če bi se na smrt bal krav, potem gotovo ne bi. Pa tudi, če bi bile krave vzrok za njegov strah, zakaj bi se zaradi krav bal ljudi, otrok, smetnjakov? Saj niso podobni velikim prežvekovalcem! Bojim se, da je strah veliko bolj zapleten in tudi njegov izvor ti bo manj všeč. Veš, kuža, ki s šestimi meseci pride v nov dom, prinese s seboj cel kup vedenj in strahov, ki se jih je »priučil« v starem okolju. Če se boji ljudi – kaj veš o tem, kako so prejšnji lastniki ravnali z njim? So ga morebiti dražili otroci? Seveda ni nujno, da so mu prav vsi naredili kaj hudega, a strah ima velike oči, saj veš, in prav lahko je strah pred nečim prenesel še na marsikaj drugega. Če gotovo niso slabo ravnali z njim, pa je bil nepravilno socializiran. To pomeni, da je bil precej izoliran od vsega, razen hleva in krav, zato se vsega novega boji. **Obdobje odraščanja mladičkov je namreč zelo zelo pomembno za njihovo socializacijo** in kasnejše samozavestno vedenje. In to obdobje je preživel drugje, ne ob tebi, tako da sploh ne veš, kaj se mu je zgodilo, kaj je videl, česa ne in tako naprej. Bojim se, da bo potrebno veliko dela s kužkom, da bo postal bolj samozavesten in manj plašen. Vsekakor bo potrebna neke vrste socializacija, a sama boš temu le težko kos. **Poišči dobrega strokovnjaka za vedenjske težave psov.** Le tako bosta lahko strahove vsaj omilila, če ne že povsem odpravila.



Dragi dr. Vetko!

Ne dolgo nazaj sem dobil psičko.
Ime ji je Lena, stara je približno
mesec in pol. Je mešanec
med bernskim planšarjem in
bernardincem. Postala je nagajiva.
Zakaj? Ali ji ne paše okolje???
Jaz bi tudi vprašal, kaj mladi psi
najraje jedo???

Aleks, 10 let

Aleks, škoda, ker se nisi, že preden si dobil kužka, malo pozanimal, kakšne živalce so to in kakšne so njihove potrebe. Potem ne bi bilo takih zanimivih presenečenj. Znano je namreč, da so **mladi kužki** nadvse **razigrani in navihani**. Tudi nagajivi, včasih celo zelo poredni, saj ne vedo, kaj je prav in kaj ne, dokler jim tega ne povemo. In igrivost bo prav gotovo ohranil še lep čas, lahko tudi nekaj let, nekateri psi pa so igrivi prav vse življenje. In prav je tako, zato pa so nam v tako veselje tile naši kosmatinci. Nagajivost pa je nekaj, kar boš moral sam odpraviti. Kužku bo preprosto treba na primeren način povedati, kaj sme in česa ne. Primeren način je psičku razumljiv in priazen, nikakor pa grob, saj si boš sicer nakopal še celo vrsto drugih težav. Ker si po pismu sodeč zelo neizkušen na pasjem področju, **bo najbolje, da se s kužkom vpišeta v pasjo šolo** (zdaj je čas vpisov), kjer bodo psička, še bolj pa tebe, poučili, kakšno vedenje je zaželeno in kako do njega pridemo. Če bi kužka vprašal, kaj najraje je, bi verjetno dobil približno tak odgovor, kot če bi vprašal sebe – to pa veš, da so same dobre, ki si jih ne smeš privoščiti prevečkrat, saj niso zdrave. Zato se kužkov nič ne sprašuje, kaj radi jedo, pač pa namesto njih **lastniki izberemo zanje primerno, kvalitetno in zdravo hrano**. Če boš kužku sam kuhal, boš moral preštudirati kar nekaj knjig o prehrani, da boš vedel, kaj vse potrebuje, in da bo to s tvojim obrokom res dobil. Najbolje je, da obiščeš veterinarja (kužka moraš tako in tako peljati na pregled, odpravo glist in na cepljenje!) in ga prosiš za nasvet, katere brikete bi priporočil za tvojega psička, ki bo zrasel v velikega kosmatinca. **Psi velike rasti potrebujejo v mladosti še prav posebno skrbno izbrano in prilagojeno prehrano**, saj imajo lahko sicer kasneje veliko težav s sklepi.

Dragi dr. Vetko,
moj kuža kar naprej draži kokoši
in je že dvakrat razbil jajca.
Prosim, da mi poveš, zakaj to
počne. Hvala že vnaprej!
Tjaša, 10



Tjaša, kužki so zelo zvedavi in igrivi in večina se igra tudi tako, da lovi druge živali, če jim seveda to dovoljujemo. Lovski psi pa imajo celo zelo močen lovski nagon in ne ostane le pri igri, temveč lahko kakšno kokoš tudi pokončajo. Če tvoj pes preganja kokoši, to pomeni, da ima do njih dostop (verjetno ni ograje) ter da mu ti tega ne preprečiš. Če možnosti za postavitev ograje okrog izpusta kokoši ni, ti ne preostane nič drugega, kot da psa naučiš, da se kokoši pusti pri miru in da se jih ne preganja. Vsakič, ko se zapodi za njimi, nastopi z odločnim ne; za začetek najbolje kar na povodcu. Ko se ustavi, ga pohvali s priboljškom. Preusmeri mu pozornost na igračo, igraj se z njim, počni karkoli, da mu odvrneš pozornost od kokoši. Potrebne bo veliko vztrajnosti. Če ti sami ne bo uspelo, boš potrebovala pomoč strokovnjaka, specialista za vedenje psov. Veliko uspeha ti želim.

Imaš vprašanje?

Pošlji ga na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali na **moj.planet@mkz.si**. Če je objavljeno tvoje pismo, nam čim prej pošlji svoj naslov, da ti pošljemo nagrado!

Dr. Vetku lahko zastavite vprašanje tudi na spletnih straneh **www.mladinska.com/mojplanet**.

Več vprašanj in odgovorov dr. Vetka najdeš tudi na spletnih straneh: **www.mladinska.com/mojplanet/drvetko**

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Kako do osupljive zgodbe?

Še preden smo prestopili prag osnovne šole, so nam pripovedovali zgodbe o kralju Matjažu, Miklovi Zali, lepem Janičarju, Juriju Kozjaku, Petru Klepcu, Martinu Krpanu in mnogo drugih. Nekateri med njimi so postali osrednji liki v romanih, povestih in pesmih slovenskih literatov.

Poleg njih pa je še veliko več tistih, ki so se ohranili v spominu ljudi. Z njimi se ponašajo **vsa starejša slovenska mesta, vasi, doline, kraške jame, pašne planine, posamezni hribi in celo gore**. Če pobrskamo po preteklosti, hitro ugotovimo, da imajo mnogi legendarni junaki svoj izvor v predrimski dobi. V Ljubljani in na Vrhniki se je najbolj ohranil mit o Jazonu ter njegovih Argonavtih, na Gorenjskem pa ajdovska deklica na Prisanku in njeni predniki Ajdi v Bohinju.

Nekega zimskega dne ...

Ajdovska deklica je bila dobrega in usmiljenega srca. Gornike in tovarnike je varno vodila skozi snežne zamete v Trento. Če je videla, da so zašli, je zapustila svoje skrivališče pod skalnatimi policami ter pohitela na ride Vršiča, pa naj je sneg še tako močno naletaval.

Nekega zimskega dne so se temno sivi oblaki nakopičili nad Prisankom in burja se je krohotala z mrzlim smehom. Snežilo je in sneg je kmalu zametel vse poti. Gamsji trop se je na žvižg starega samca zapodil v dolino in sprožil snežni plaz. Tovarniki, ki so bili namenjeni v Trento in dalje proti sončnemu Primorju, so komaj ušli bobneči smrti. Zameti so bili tolikšni, da bi na tovarni poti zašli, če jim ne bi pomagala prav ajdovska deklica. Gazila je pred njimi visoki sneg ter jim kazala pravo pot. Ko so se tovarniki po dolgih dneh po istih poteh vračali domov, so pod previsno skalo ob vznožju Prisanka pustili vina in kruha za ajdovsko deklico. Tako so jo obdarovali vselej, kadar jim je pomagala, da ni bila nikoli lačna in žejna.



TURISTIČNA
ZVEZA
SLOVENIJE



Razgled s ceste, ki vodi na prelaz Vršič.



ILUSTRACIJA: JAKA VUKOTIČ

Naj tvoja pripoved navduši!

V prejšnji številki smo namignili, kje vse lahko poiščemo zgodbo. Zdaj se je treba odločiti za glavni motiv in ga razviti v pripoved. Pripravili smo štiri namige, da bo tvoja zgodba navdušila!

- Ali poznaš **legendarno zgodbo**, ki je v vašem kraju precej znana, a komaj verjetna? Opiši tisto, ki je med ljudmi najbolj živa.
- So iz tvojega kraja znana **junaška dejanja** posameznika ali skupine ljudi? Obnovi dogodek iz zgodovine.
- So se ohranile **pripovedi** o bližnjem gradu ali njegovih ruševinah? Zapiši jih!
- Ima tvoj domači kraj ali sosednji kraji v njegovi okolici zelo **zanimivo ime** (še posebej zabavna so ledinska imena)? Npr. Krvavi graben, Turški klanec, Krvavica, Sovinja peč ... Skušaj razložiti izvor poimenovanja tako, da bo nastala pripoved.



Na eni strani opiši, zakaj je tvoja zgodba posebna, kdo nastopa v njej in kakšno je sporočilo pripovedi.



FOTOGRAFIJA: SHUTTERSTOCK

Nad Vršičem je v rebri skalnatega Prisanka ajdovska deklica, ki začudeno strmi proti Trenti. V davnem davnem času je zašla med skale in previsne pečine strmega Prisanka in okamnela v strmi rebri.

Ali veš?

- Pošast v grbu Ljubljane ni zmaj, temveč **lintvern**. Razlika med njima je, da lintvern sedi na vseh štirih tacah, zmaj le na zadnjih. Ljubljanski zmaj je povezan z grškim mitom o Jazonu.
- V **ljudskih pripovedih** so opisana nadnaravna, ljudem naklonjena bitja, kot so vile (gozdne, gorske, vodne), škrti, rojenice in sojenice. Včasih v njih nastopajo manj simpatični povodni, divji, gozdni in še kakšni drugačni možje, pa tudi zmaji in lintverni.
- V **zgodovinskih kronikah** naših krajev najdeš zgodbe o dejanjih legendarnih posameznikov v preteklosti.

Franci Novak in Senja Požar
Moj planet v sodelovanju s Turistično zvezo Slovenije

rekorderji iz
živalskega vrta

ŽIRAFE

živali presežkov

Splošno znano je, da je žirafa najvišja žival na svetu. Le malokdo pa pozna še številne druge njene posebnosti. Na olimpijadi bi lahko tekmovali v različnih kategorijah in marsikje bi bile v samem vrhu.





Najvišje živali na svetu

Za najvišjo žirafa velja samec George iz živalskega vrta Chester v Angliji, ki je zrasel kar **5,80 m visoko**. **Večina samcev zraste do 5,5 m**, samice pa so navadno meter nižje. Zlahka bi pokukale skozi okno v drugem nadstropju stolpnice. Tako v tekmi za hrano nimajo težav, saj v visoke krošnje akacij ne seže nihče drug. Tudi samci in samice se med seboj ne ovirajo: samci stegujejo glave navpično navzgor in so meter višji, samice pa obirajo listje z glavo v vodoravnem položaju.

Edine živali, ki se rodijo z rogovi

Mladiči imajo rožičke prvi teden po rojstvu še poležane, kasneje pa se vzravnavajo in učvrstijo. Po zgradbi so enaki rogovju jelenjadi, le da rogovje vse življenje prekriva koža, ki nikoli ne odpade. Prav tako ne odpada rogovje, ki ga nosita oba spola. Odrasli samci rogovje uporabljajo za zbadanje nasprotnikov. Še več, zaradi pogostih spopadov se jim z leti ojača tudi lobanja. Na čelu, za očmi in na zatilju se jim včasih naloži toliko kostnine, da je videti, kot da imajo 3–5 rožičkov. Sicer pa je tudi kotitev žiraf precej nenavadna. **Mladiček se skoti s sprednjimi nogami in glavo naprej.** Padeč na peščena tla ni nevaren, pomaga pa mladiču, da prvič zadihne in da se med padcem pretrga popkavnica.



Največji oprasovalci?

Da žirafe osmukajo svoj obrok – **35 kg listja**, porabijo kar **12 ur**. Nadležni trni jih prav nič ne motijo, saj si pomagajo s kar **40 cm dolgim jezikom** in zelo gosto slino, ki preprečuje, da bi si popraskale požiralnik. Znanstveniki si ob tem zastavljajo številna vprašanja. Nenavadno črno obarvanost jezika si razlagajo kot prilagoditev, ki morda preprečuje sončne opekline, saj je jezik kar precej časa izpostavljen soncu. Morda bi utegnile biti s svojimi lepljivimi in stikljivimi smrkčki celo največje oprasovalke!



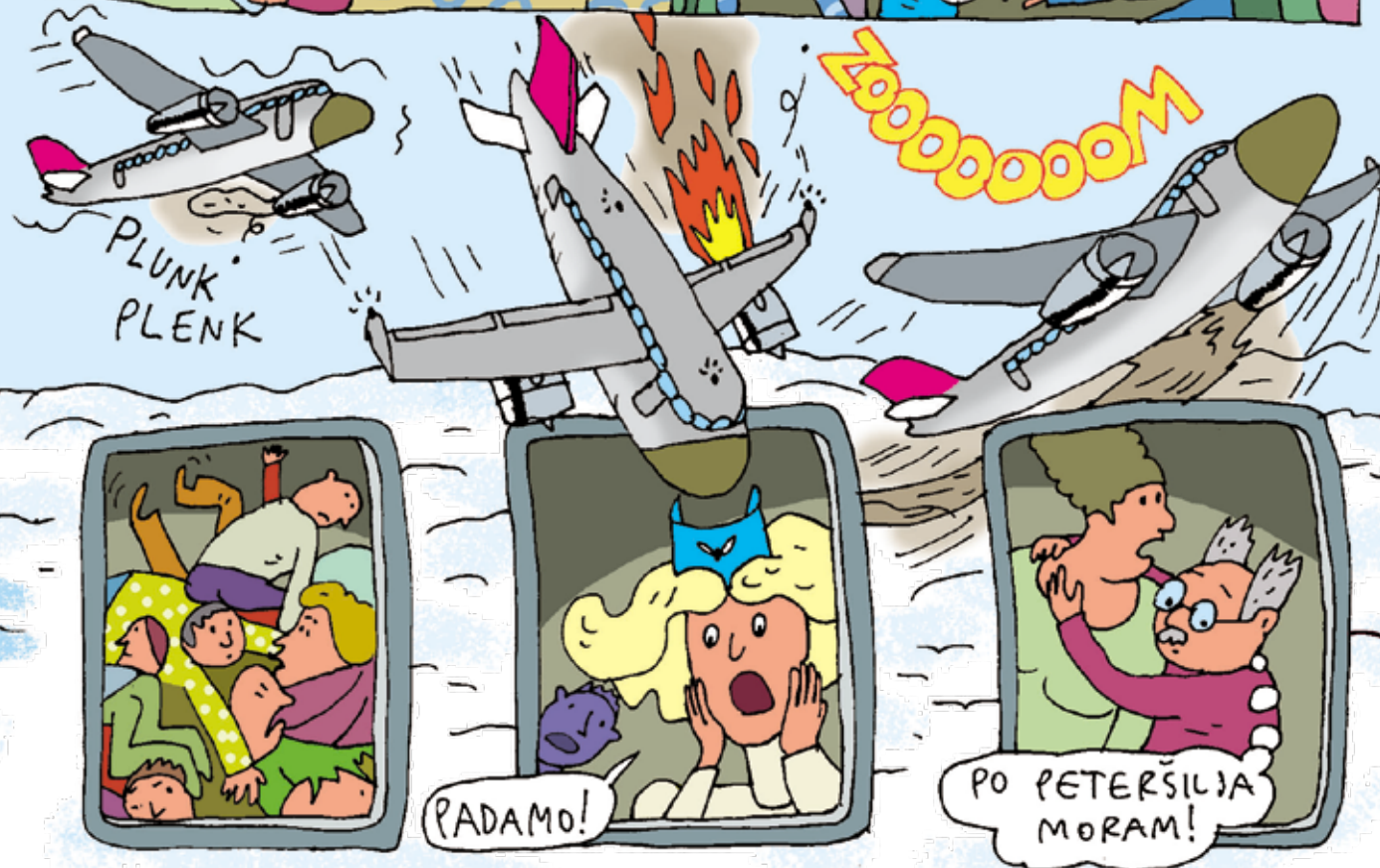
Ali veš?

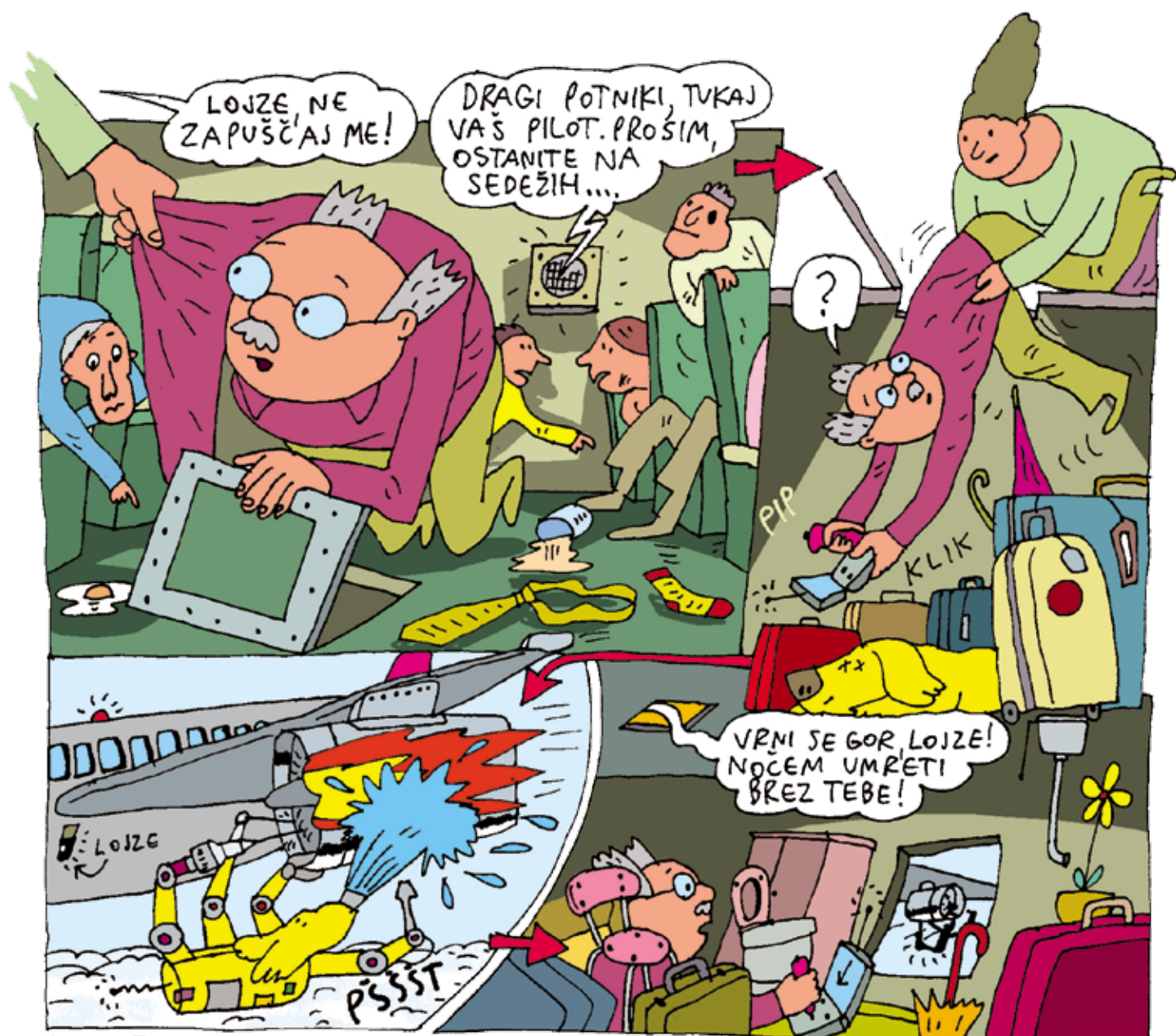
- Žirafe uvrščamo med živali, ki najmanj **spijo**. Dnevno jim zadošča že dobra **ura spanja**.
- Odrasle žirafe skorajda nimajo naravnih plenilcev. Osamljenih živali se lotijo le levi ali krokodili. Ker so v ležečem položaju ranljive, največkrat počivajo le po nekaj minut skupaj in še to stoje.
- Žirafe imajo ene najdaljših trepalnic v živalskem svetu in prav tako rep.
- Vrat meri okrog **1,8 metra**, a je v njem ravno tako le **7 vretenc** kot v našem.
- Obožujejo čebulo in koprive.
- Vzorec je kot prstni odtis – vsaka žirafa ima svojega in jo po njem lahko prepoznamo.

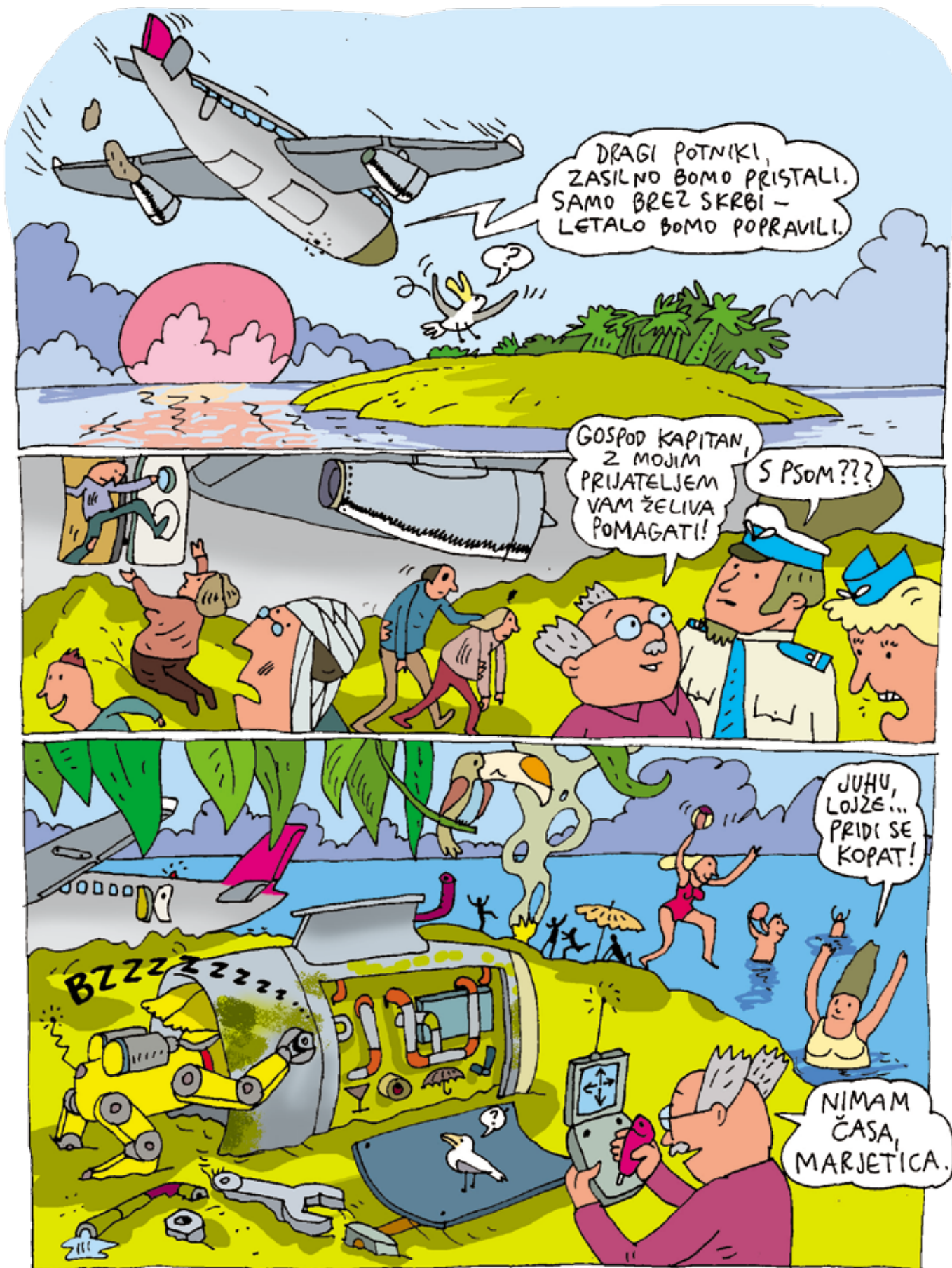
Žirafe lahko поблиže spoznaš tudi v ZOO Ljubljana. Lahko jih pobožáš, nahraniš ali se preizkusiš kot oskrbnik za en dan. Svoje telo lahko primerjaš z žirafjim, po vzorcu lis pa lahko žirafe ločiš med seboj.

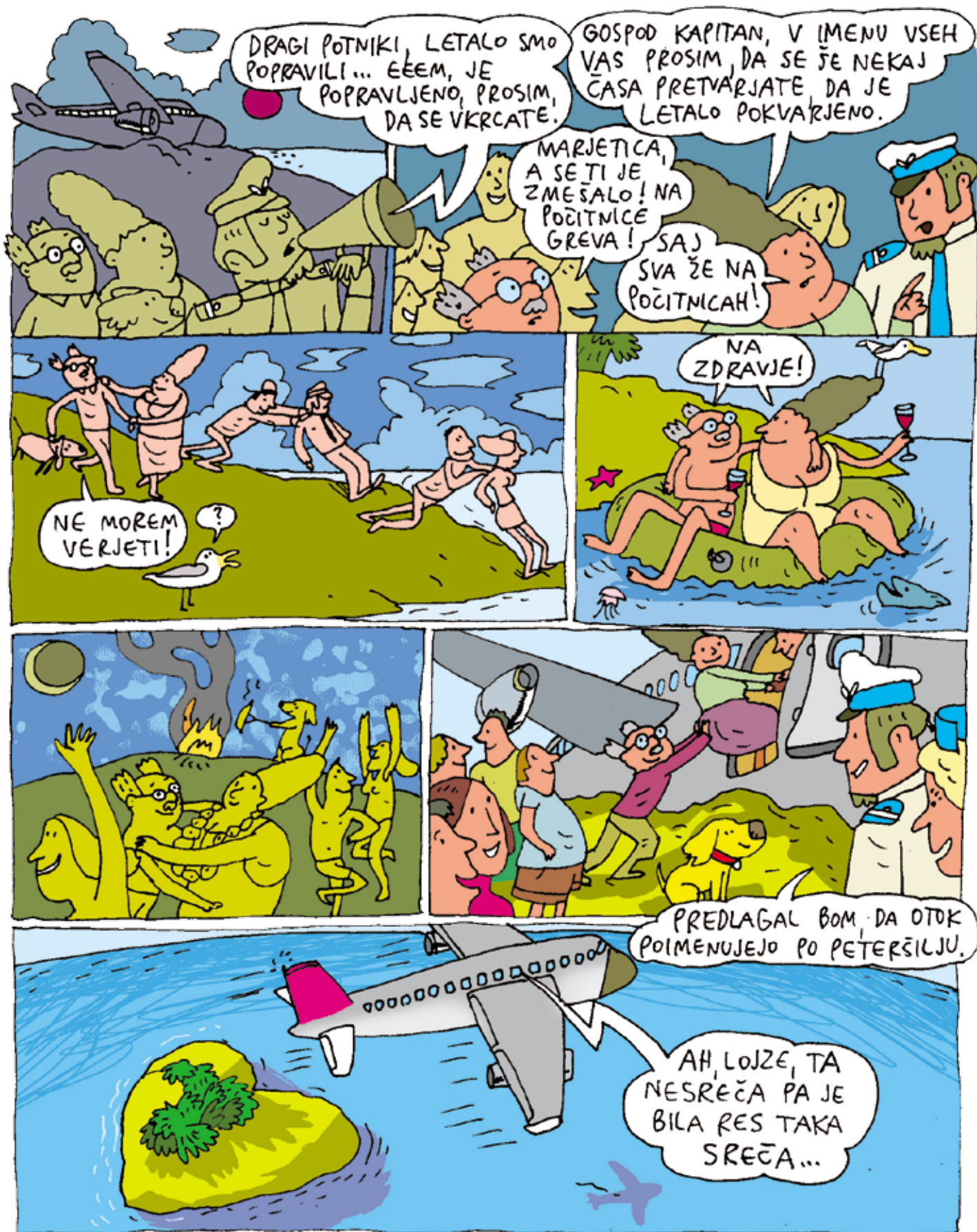
ZOO
LJUBLJANA

Barbara Mihelič









Sonda Rosetta

2. marca 2004 je Evropska vesoljska agencija ESA v vesolje izstrelila sondo Rosetta, katere cilj je raziskovanje kometov. Po več kot 10 letih potovanja po Osončju se je sonda letos približala kometu 67P/Churyumov-Gerasimenko in ga začela preučevati iz neposredne bližine.

Komet sta leta 1969 v astrofizikalnem observatoriju v Kazahstanu odkrila astronomi Klim Čurjumov in Svetlana Gerasimenko. Churyumov-Gerasimenko je periodični komet, ki Sonce enkrat obkroži v približno šestih letih in pol. **Rosetta bo novembra na komet spustila manjšo sondo**, ki bo tam analizirala njegovo sestavo.

Kometi – priče nastanka Osončja

Sonce, planeti, seveda tudi Zemlja, in druga manjša telesa, čemur s skupnim imenom pravimo Osončje, so nastali pred približno 4,6 milijarde let. Večina snovi v Osončju je zbrane v Soncu, planeti in druga telesa pa so v primerjavi z njim le drobcen prah. Vzemimo polno plastenko vode. Voda v njej naj bo snov, ki je v Soncu. Ko izlijemo vodo, na stenah plastenke ostane nekaj kapljic. Planeti so v primerjavi s Soncem kot te kapljice v primerjavi s polno plastenko. V dolgi zgodovini Osončja so se velika telesa preoblikovala in spremenila. Postala so povsem drugačna, kot so bila ob nastanku. **Kometi pa se v tem času niso bistveno spremenili**, zato učenjake zelo zanima njihova zgradba in sestava, saj upajo, da bodo lahko bolje spoznali, kako je nastalo Osončje. Kometi so torej nekakšne **časovne kapsule**, v katerih se skrivajo podatki o rojstvu Osončja in seveda tudi Zemlje.

Sonda Rosetta je velika nekaj več kot 2 metra in bo poskušala odkriti čim več podrobnosti o kometih.



Komet razvije rep šele v bližini Sonca.

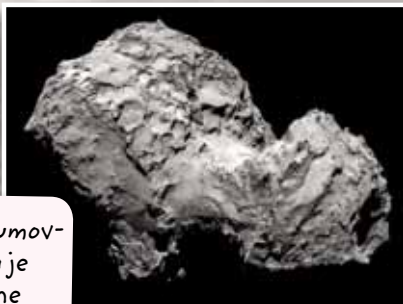
a pri kometu

Kamen iz Rosette je danes v Britanskem muzeju v Londonu, kjer je najbolj obiskana atrakcija.



FOTOGRAFIJA: ANDREJ GUŠTIN

Komet 67P/Churyumov-Gerasimenko, ki ga je iz neposredne bližine posnela sonda Rosetta



FOTOGRAFIJA: ESA/ROSETTA/MPIS



FOTO: ESA/ROSETTA/MPIS

Novembra bo Rosetta na komet spustila malo sondo Philae, ki bo analizirala sestavo komet.

Zakaj ime Rosetta?

Leta 1799 so francoski vojaki v bližini vasice Rašid (Rosetta) v Egiptu odkrili **kamen**, na katerem je vklesano besedilo v treh pisavah: hieroglifih, demotski pisavi, ki je poenostavljena ljudska pisava starih Egipčanov, in v starogrški pisavi, ki so jo edino znali prebrati. Kamen so dolga leta preučevali, primerjali grščino in hieroglife, da bi razvozlati uganko hieroglifov. Leta 1822 je to uspelo Jean-Françoisu Champollionu, ki se je začel že kot otrok zanimati za antične pisave. Pri Evropski vesoljski agenciji ESA so se odločili poimenovati sondo za preučevanje kometov po znamenitem kamnu iz Rosette, ker naj bi pomagala razvozlati nastanek in zgodovino Osončja, ki se skriva v teh prastarih vesoljskih telesih, kakor je napis na kamnu iz Rosette prispeval k razvozanju egipčanske civilizacije.

Kaj so kometi?

Komete si navadno zamišljamo kot repatice, vesoljska telesa z dolgim in svetlečim repom. Toda kometi dobijo rep le v bližini Sonca, ko jih to ogreje, sicer pa so to nekaj kilometrov velike kepe rahlo sprijetega ledu, med katerega je pomešan drobcen prah.

Led in prah kometov pa naj bi bil ostaneke snovi, iz katere so nastala druga večja telesa Osončja, in prav to naj bi na licu mesta preučevala sonda Rosetta, ki je na Zemljo poslala že prve osupljive slike. Sedaj sonda kroži okoli komet, najzanimivejše pa šele prihaja. Novembra bo nanj spustila manjšo sondo Philae, kar bo **prvi pristanek kake naprave na kometu**. Philae naj bi delovala vsaj teden dni in v tem času naj bi naredila zelo pomembne meritve. Rosetta pa bo okoli komet krožila vsaj leto dni. Trenutno je komet še daleč od Sonca in nima repa, toda v letu dni se bo Soncu približal in iz njega bo začel izhajati plin in prah. Rosetta naj bi bila tudi priča temu prebujanju komet in nastanku repa. O tem **izjemnem vesoljskem podvigu** boste v Mojem planetu lahko še večkrat brali.

Andrej Guštin

Nekateri so prav nagnjeni k pretiravanju. Gotovo si že kdaj slišal, da je bilo kosilo v šoli »najbolj ogabno na svetu«, da je polet »ves čas deževalo«, da učitelji »samo iščejo neznanje« ... Morda v tem koga prepoznaš? Ojoj, da ne celo sebe? Reši test in preveri, kako znaš presojati, kar se ti dogaja.

1. Test iz matematike vsi v razredu pišete precej slabo.

- *** Učiteljica je res pretiravala pri težavnosti, ampak tudi mi se najbrž nismo dovolj učili.
- * Očitno je ves razred, z mano vred, z glavo še na počitnicah. Bo treba sesti za knjige.
- *** Kakšna krivica! Učiteljica samo išče neznanje! Najraje bi jo prijavil inšpekciji.



3. Za rojstni dan dobiš samo slušalke, starejši brat pa telefon.

- *** Vedno je tako, da brat dobi več od mene! VEDNO! Najhujša krivica pod soncem!
- ** Brat res zmeraj dobiva več. Recimo, da zato, ker je starejši, vseč mi pa to ni.
- * Hja, prejšnjikrat sem pa jaz dobil vrednejše darilo kot on. Na koncu se vse izravna.



2. Razred se spravi na enega od sošolcev. Zmerjate ga z budalo, na tablo pišete, da je osel, nočete se z njim pogovarjati ...

- *** Že mogoče, da sem tisto na tablo napisal jaz, ampak krivi so izključno in zgolj sošolci. Jaz sem jih samo ubogal.
- * Razred se je res preveč spravil na sošolca. Jaz sem se sicer držal ob strani, a bi lahko stopil na njegovo stran.
- ** Če se drugi ne bi spravili na sošolca, se tudi jaz ne bi. Zdaj pa lahko vidim, da mi v tem ni bilo treba sodelovati.



4.

Prijatelji bi igrali košarko, ti pa nogomet. Obvelja njihova.

- * Če je večina za košarko, je tako povsem pošteno.
- ** Res je večkrat po njihovo. Včasih sem kar jezen.
- *** Nikoli ni nič po moje! Ne vem, zakaj se sploh še družim z njimi.



5.

Za kosilo v šoli imate nekaj, kar ti res ne diši, recimo brokoli ali vampe.

- * Z okusi je pač tako, da so si različni. Včasih mi je kosilo dobro, včasih pa ne.
- *** Ne samo brokoli ali vampi – kosilo v šoli je vedno najbolj ogabno na svetu.
- ** Zdi se mi, da tisti, ki sestavlja jedilnike, premalo upošteva, kaj imamo radi.

Barbara Jarc

Od 5 do 8 zvezdic

V SKLADU Z RESNIČNOSTJO

Od 9 do 12 zvezdic

RAHLO PRETIRAVANJE

Od 13 do 15 zvezdic

PESNIŠKO PRETIRAVANJE

Tvoje presojanje je zelo zrelo – čestitamo! Morda kdaj kaj res ni po tvoje, mogoče učiteljica sestavi prezahteven test ali ti kosilo ne tekne – vendar pri tem zmoreš na stvari pogledati od daleč in presoditi, kakšna je pri tem tvoja vloga. Najbrž bi se res lahko malo več učil in okusi so si res različni. Če to sprejmemo in če se znamo prilagajati, bomo z drugimi dobro shajali.

Stvari znaš presoditi v skladu z resnico, a če je zate bolj prikladno, merila prilagodiš po svoje – drugi so bolj krivi kot ti, stvari so slabše, kot so, ti nimaš nič pri tem. Razumemo, da se ob takšnem krojenju meril počutiš bolje, toda če si iskren, najbrž niti samemu sebi ne verjameš. Če sebi ne verjamemo, se pa nekje na dnu srca ne počutimo dobro, kajne? Torej pazi na merila!

Ti imaš pa pravo umetniško žilico! VEDNO so krivi drugi, VEDNO je vse slabo, NIKDAR ni nič po tvoje. No, prav, dopuščamo, da je kdaj res tako. Pa se ti vendarle ne zdi, da pretiravaš? Občutek, da se ti nenehno godi krivica, gotovo ni prijeten. Razmisli, ali lahko malo drugače pogledaš na dogodke. Ne moremo takoj spremeniti sveta, lahko pa začnemo stvari spreminjati pri sebi.

živalska mreža



Živali s fotografij vpiši v mrežo. Pod številko 1 najdeš njihov novi dom. Zagotovili so nam, da je prostoren, prijeten in udoben ...



	1	2			
3				4	*
		*		*	*
5					
		*	7	*	*
6					
		*		*	*
8				9	*
		*		*	*
10					*
		*		*	*
	T	*	I	*	A



Sestavil: Jože Petelin

Rešitev na obarvanem polju napiši na dopisnico in jo pošlji **do 31. oktobra 2014** na naslov: **Moj planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih podatkov in starosti! Izžrebali bomo **3 dobitnike majice Moj planet**. Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Imeni nagrajencev bosta objavljeni na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v oktobrski številki Mojega planeta.



Jesenski kviz

Obkroži črko pred
praviim odgovorom.
Iz črk dobiš rešitev kviza.

1.

Tale lovski pes je

- E jazbečar
N beagle
O seter



2.

Na fotografiji je samec

- A rilčarja
K nosničarja
I šimpanza

3.

Tole je sorodnica naše
veverice. Rečemo ji

- R čipmank
V kapibara
D drevesničarka



4.

Starost konja
določimo na podlagi

- G grive
A zob
B uhljev

5.

Ptica na fotografiji je

- C čuk
S snežna sova
V uharica



6.

Najbolj priljubljeni
med gobami so

- A jurčki
L jesenčki
P šampinjoni

M. B., FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

OGLASNO SPOROČILO



revija za tehniško ustvarjalnost

- novice iz sveta tehnike
- reportaže s tekmovanj in dogodkov
- načrti in navodila za izdelavo izdelkov
- redna priloga: Timov načrt
- izdelki za spretno roko
- modelarstvo, elektronika, tehnika in še mnogo več



Letos v novi podobi!

Za dodatne informacije ali ogledni izvod nas
pokličite na 01 47 90 220 ali 01 25 13 743
oz. nam pošite na revija.tim@zotks.si

www.tim.zotks.si



Konj

Če on
razume nas,
zakaj ne bi
tudi mi njega?

Konj zelo dobro razume in hitro začuti razpoloženje vsake osebe. Ima čudovito sposobnost pozitivno vplivati na naše počutje. Prav zato že nekaj časa poznamo terapijo s konji, ki ji pravimo hipoterapija. Skrajni čas je že, da se tudi sami naučimo čim več o konjih in jim pokažemo, da tudi mi razumemo njih.

Tokrat ne bomo posvečali pozornosti primerni skrbi za konje, temveč bomo spoznali, kakšna je njihova narava.

KONJ ME JE STRAH!

Ljudje pogosto konje raje občudujejo od daleč. Strah jih je, da bi jih konj ugriznil ali se celo povzpел na zadnje noge in koga poškodoval. Če konj ne poznamo, je morda res najbolje, da se jim ne približujemo. Dobro pa je vedeti, da nam zdrav in vzgojen konj ne bo storil hudega, če bomo pristopili k njemu na primeren način.

Konj ima zelo široko vidno polje. Če rahlo premika glavo, lahko vidi svojo okolico celo v obsegu 360 stopinj. Če pa konj miruje, ne vidi tistega, ki je tik pred njim, za njim, nad njim ali pod njim. Če se torej konju približamo od zadaj, nas bo zaznal z drugimi čutili in ne z očmi. To ga lahko prestraši in zna se zgoditi, da nas brčne – ali ugrizne, če stopimo predenj in mu ponujamo približek tik pod gobcem. Prvo pravilo, ki si ga velja zapomniti, je torej, da se konju približamo od strani.

*Sproščen konj
stoji tako, da mu
ena zadnja noga
počiva, glavo ima
nekoliko spuščeno,
oči pa ponavadi
delno zaprte.
Če nagne uhlje
naprej, je nekaj
vzbudilo njegovo
radovednost.*



KONJEM ŠEPETAMO

Konj predmete v bližini vidi megleno, oddaljene predmete pa odlično. Predvsem pa zelo dobro sliši in ima najbolj gibljive uhlje od vseh domačih živali. To mu omogoča, da določi izvor zvoka, ne da bi zato obračal glavo. Sliši več kot človek in nekatere zvoke oziroma tone zaznava celo skozi kopita in zobe, ko se pase. Konj zazna tudi več kilometrov oddaljen zvok, zato ni čudno, da se pogosto zdrzne in pogleda v določeno smer, medtem ko sami ne slišimo ničesar. Zaradi odličnega sluha je konj občutljiv za hrup, zato potrebuje mirno, od prometa in drugega hrupa oddaljeno okolje. Iz istega razloga velja, da konjem šepetamo oziroma z njimi govorimo v normalnem, umirjenem tonu.



» Za oskrbo in vzgojo konja bomo vsak dan porabili nekaj ur. «

Odličen voh in posebne tipalne dlačice, ki jih ima okoli ustnic, nosu in oči, konju omogočajo, da prepozna stvari. Prav zato konj ne bo pil umazane ali onesnažene vode, prav tako bo ločil užitno od neužitne rastline. Ko konja pobožamo, ga pogladimo po čelu, vratu ali vihru, gobca pa se izogibamo.

» Napetega konja prepoznamo po dvignjeni glavi, naprej obrnjenih uhljih, odprtih nozdrveh in negibni drži. Če je prestrašen, je z nogami že pripravljen na beg, z uhlji pa se obrača proti domnevni nevarnosti. «

KAJ KONJU PRIJA?

Konj uživa, ko ga čistimo in masiramo. Prija mu glajenje čela, vratu, hrbta, križa, prsi in vihra. Konja božamo z dolgimi, počasnimi kretnjami, saj ga neenakomeren, prekinjen pritisk spomni na nadležne muhe in ga razdraži. Konj se pogosto valja po tleh, saj tako odstrani odvečno dlako, obenem pa nase nanese umazanijo in blato, ki ga ščiti pred nadležnimi žuželkami. Konji negujejo tudi drug drugega, in sicer z drgnjenjem in grizljanjem.



Konji zelo uživajo tudi v igri, ki zna biti zelo groba. Vključuje tek, lovljenje, ritanje, vzpenjanje na zadnje noge, grizljanje in tudi brce. Z igro konji skrbijo za svojo fizično kondicijo, utrjujejo pa tudi svoj položaj v čredi.

» Ko konj dopolni 5 let, ima vse lastnosti odraslega konja. Po 20. letu se začne naglo starati, lahko pa doseže vse do 40 let. «

Za konje velja, da so čredne živali. Čreda ima posebno hierarhijo; vodja je tisti konj, ki je starejši, večji, močnejši, bolj temperamenten ali enostavno dlje časa v čredi. Pogosto so vodje čred kobile. V čredi udomačenih konj si mora glavno vlogo prislužiti človek, ki za konje skrbi in jih trenira.



FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Čeprav živijo v čredi, ne marajo gneče in omejevanja. To pokažejo tudi tako, da se v dežju in mrazu raje zadržujejo na prostem, kot da bi bili kakor koli omejeni v zaprtem prostoru. Prav zato ni čudno, da je konj pogosto simbol za svobodo.

» Pri izbiri jahalne šole je pomembno, da le-ta pri treniranju konj ne uporablja fizične sile. «

KAKO DO STIKA S KONJEM?

Če bi radi izvedeli več o konjih, se naučili jahati in vzpostavili pristen stik s to čudovito živaljo, je najbolje, da se odpravimo v šolo jahanja ali obiščemo kmetijo, kjer se lahko pod budnim očesom poznavalcev naučimo tudi, kako hraniti, negovati in vzgajati konja.

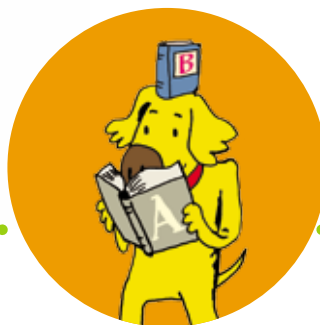
Nuša Ema Miklavc
Društvo za zaščito živali Ljubljana
www.dzzz.si

Rainer Köthe

ŽIVALI IN RASTLINE

Največje posebnosti iz sveta narave

S knjigo se boš potopil v morje skrivnosti osupljive narave in si privoščil vznemirljivo pustolovščino in svet okoli sebe ugledal na čisto nov način. Te zanima, kako se živali spora-zumevajo med seboj, kako si dvorijo in kako izvirne so lahko pri gradnji svojih domov? Bi želel spoznati najbolj čarobne barve in oblike ter najbolj neverjetna potovanja živali in tudi rastlin ... Ali veš, zakaj so češnje rdeče? In da obstaja rastlina, ki je kar 6000-krat bolj strupena od kalijevega cianida? Pa to, da se tjunji ravna po zvezdah? Zakaj komarji pikajo? Ogromno zanimivosti najdeš v tej bogati knjigi, polni čudovitih fotografij. Pridruži se strokovnjakom v njihovih najnovejših spoznanjih o vedenju vrst. Oglej si, kako bitja živijo v sožitju, kako se spopadajo z zahtevami vsakdanjega življenja, kako se razmnožujejo ter kako skrbijo zase in za svoje mladičke. Knjiga ima 320 strani.



INFORMACIJE
IN NAROČANJE:
080 12 05 ali
www.emka.si



VABILO na tekmovanje iz kemijskega eksperimenta za osnovne šole

Na Gimnaziji Moste bomo v sodelovanju s Fakulteto za kemijo in kemijsko tehnologijo in z Zavodom RS za šolstvo že tretjič organizirali tekmovanje iz kemijskega eksperimenta za osnovne šole. Zaradi mnogih pozitivnih povratnih informacij udeležencev tekmovanja prejšnjih let iz ljubljanske regije smo se odločili, da bomo tekmovanje razširili na državno raven. Zato vabimo mentorje in mentorice ter učence 8. in 9. razredov osnovnih šol, da se udeležijo tekmovanja z naslovom **Mehurčki** na **Gimnaziji Moste** v torek, **11. 11. 2014**, ob **11.** uri. Med vsemi prijavljenimi eksperimenti bo strokovna komisija na podlagi oddanega **prispevka**, ki naj vsebuje: naslov eksperimenta, teoretske osnove, snovi in pribor, opis dela, skico ali fotografijo, in **posnetka eksperimenta** izbrala dvajset eksperimentov, ki jih bodo avtorji izvedli na prireditvi, med njimi pa bodo izbrani trije najboljši. Izpolnjeno prijavnico, ki jo dobite na spletni strani, kjer je objavljen podroben razpis tekmovanja, <http://www2.arnes.si/~morel/tekmovanje/razpis.htm>, pošljite do petka, **10. 10. 2014**, na elektronski naslov mehurcki0@gmail.com. Za vsa vprašanja se obrnite na mag. Mojco Orel, prof. kemije, e-pošta: mojca.orel@gmoste.si.

Pomembni datumi:

- | | |
|--------------|--|
| 10. 10. 2014 | rok za oddajo prijavnic na tekmovanje iz kemijskega eksperimenta |
| 24. 10. 2014 | rok za oddajo prispevka in kratkega posnetka eksperimenta |
| 3. 11. 2014 | obvestilo o uvrstitvi eksperimenta med dvajset najboljših |
| 11. 11. 2014 | državno tekmovanje iz kemijskega eksperimenta – Mehurčki na Gimnaziji Moste |
| 28. 11. 2014 | predstavitve najboljših eksperimentov na mednarodni konferenci EDUvision v M Hotelu v Ljubljani |



Lahko že skrbim zanj.

Akeš junior, bančni račun s
pravo bančno kartico za šolarje.

Šolarjem, ki boste osebni račun Akeš
junior odprli med 1. 9. in 30. 10. 2014,
bo Abanka podarila prvo žepnino v
vrednosti 5 EUR.

www.akes-junior.si



junior

OGLASNO SPOROČILO

Nagrajenca

iz septemske številke
Moj planet

ŽIVALSKA KRIŽANKA

Rešitev: **bober**

Knjigo Kapitan Gatnik prejmeta
Nejc Štrakl iz Črnuč in **Klara
Berdajs** iz Čemšenika.

Nagradi bomo poslali po pošti.
Iskrene čestitke!



KUPON ZA SODELOVANJE PRI NAGRADNIH IGRAH, PISMIH BRALCEV, DR. VETKU IN NAGRADNIH NATEČAJIH V REVII MOJ PLANET

Kupon izrežite po oznaki in nalepite na dopisnico. Pošljite jo na naslov **Mladinska
knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, Ljubljana, revija MOJ PLANET.**

Podpisani _____
(ime in priimek)

(naslov in pošta)

se strinjam, da moj otrok _____
(ime, priimek in starost otroka)

sodeluje v natečajih, pri nagradnih nalogah, nagradnih vprašanjih za dr. Vetka, pismih
bralcev in drugih nagradnih natečajih, razpisanih v tej reviji, ter da se v reviji objavijo
otrokov izdelek in njegovo ime in starost.

Datum _____ Podpis _____

S podpisom dovolite, da Mladinska knjiga Založba, d. d., za izvedbo nagradnega natečaja (in/ali nagradnih iger)
in objavo podatkov o nagrajencih vodi, vzdržuje in upravlja evidenco z vašimi osebnimi podatki in podatki va-
šega otroka za časovno obdobje 5 let, s podatki o preostalih udeležencih v zgoraj navedenih nagradnih igrah
ali natečajih pa do njihovega izteka. Sodelujočim v natečaju in pri nagradnih nalogah je zagotovljeno varstvo
osebnih podatkov po zakonu, ki ureja varstvo osebnih podatkov.



Moj Planet

Novo šolsko leto me je precej „presunilo“. Novi prijatelji, novi učitelji in seveda večja zahtevnost. Pa tudi novo tleskanje posolod razredo do razreda. Ampak zdaj sem že bolj navajen, seveda.

Septembrska številka pa me je nekoliko pomirila 😊. Tista matematična naloga je bila precej zapletena. Ko sem mislil, da mi je uspelo, pa se ta rešitev ni ujemala z drugimi primeri. Upam, da se bo moja glavica do naslednje ga primera nekoliko „bolj ogvela“. ☺. Hvala, da se trudite in nas ste osveščujete!

Sebastijan-NAJSTNIK

Dragi Moj planet,
revija je res kul.

Bila sem že navoščena na veliko revij o živalih, rastlinah in ostalo, a ta je najboljša. Zelo mi je všeč rubrika divje živali, mikro, narava in dr. Vetko. Zelo imam rada živali in naravo. Imam tudi psa Čopija. Veselim se že naslednje številke.
Lea, 11 let.

Pozdravljen Moj Planet!

Predlagala bi vam, da v reviji objavljate več o zajčkah oz. pritlikavih kuncih ter več o konjih.

Tega bi resnično bila zelo vesela! :)

**ZAPOMNITE SI, DA STE NAJBOLJŠA REVIIJA
NA CELEM SVETU!!!**

Sara, 11 let

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa objavljamo še več vaših pisem.

V reviji objavljena pisma, fotografije in druge prispevke bomo nagradili. Pošljite jih na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali moj.planet@mkz.si. Ne pozabite pripisati svojih podatkov. Če boste poslali svojo fotografijo, ne pozabite priložiti dovoljenja staršev ali drugih skrbnikov, da se strinjajo z objavo fotografije. **Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.**

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa lahko tudi **pišete dr. Vetku**, zastavite vprašanje, sporočite svoje mnenje ter glasujete za poster.

Hvala za vaša pisma, pohvale in predloge, ki jih tako pridno pošiljate!



DOBRODOŠLI V CICIKLUB – deželi branja, igre in ustvarjalnosti!

Novi člani ob vpisu prejmete TRUNKI:

- * večnamenski kovček, ki ga otrok lahko zajaha in se vozi z njim,
- * služi kot ročna prtljaga na letališčih
- * in je tudi priročna omara in skrinja za igrače in pliške!

Redna cena ~~45 €~~

Za vas ob vpisu samo 1 €



**Vrhunski
kovček
OB VPISU
samo 1 €**

47 x 20 x 31 cm, 17 kg, 18-litrska prostornina.
Teža praznega Trunkija 1,7 kg. 3+

CiCiKLUB
otroški knjižni klub

VAM ZAGOTAVLJA –

Strokovno izbrani knjigi
za otroke od rojstva do
9. leta starosti

Vedno najmanj
20 % popusta
za nakup knjig!

Vsako četrletje
brezplačen
katalog!

Bogat izbor iger
in igrač, CD-jev
za otroke ...

VPIŠITE SE ŠE DANES!

Pokličite 01 241 34 12

Kliknite www.ciciklub.si/trunki

Ponudba za nove člane velja do 15. 11. 2014.

Prihodnji mesec v Mojem planetu



Tudi živali se igrajo



Ljudstva sveta – Indijanci



Telesna temperatura

Naslednja številka izide
14. novembra.

Moj kviz

So trditve pravilne?
Kaj praviš?



Kviz po oktobrski številki

- | | |
|--|---|
| <p>1. Sova ima odlično razvit vid in dobro vidi ponoči.</p> <p>DRŽI NE DRŽI</p> | <p>6. Kraševce ali kraški ovčar je slovenska avtohtona pasma psov.</p> <p>DRŽI NE DRŽI</p> |
| <p>2. Nekatere kače zaznajo plen s posebnimi organi, ki zaznavajo toploto.</p> <p>DRŽI NE DRŽI</p> | <p>7. Lokomocija je strokoven izraz, ki se nanaša na zmogljive lokomotive.</p> <p>DRŽI NE DRŽI</p> |
| <p>3. Berberi so starodavno ljudstvo, največ jih živi v Severni Afriki.</p> <p>DRŽI NE DRŽI</p> | <p>8. Mesojede so lahko samo živali, rastline pa to ne morejo biti.</p> <p>DRŽI NE DRŽI</p> |
| <p>4. Jogurt in kefir nastaneta zaradi visoke vsebnosti vitamina C v kravjem mleku.</p> <p>DRŽI NE DRŽI</p> | <p>9. Sonda Rosetta je tako velika, da gre vanjo 50 ljudi.</p> <p>DRŽI NE DRŽI</p> |
| <p>5. Divja mačka večino dneva prespi, dejavna je ponoči.</p> <p>DRŽI NE DRŽI</p> | <p>10. Konj je občutljiva žival, odraste pri petih letih</p> <p>DRŽI NE DRŽI</p> |

Si znal odgovoriti na vsa vprašanja? Če nisi, polistaj po reviji Moj planet, ki jo imaš v rokah, in kmalu ne bo nobenega dvoma več.

Moj planet, mesečnik, oktober 2014, leto 10 • Na leto izide 12 števk. • Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, 1000 Ljubljana • Predsednik uprave MKZ: Peter Tomšič • Glavni urednik področja Založništvo: Bojan Švigelj • Odgovorna urednica: Senja Požar • Urednica: Maja Bajželj • Likovno-tehnično urejanje: Mojca Orehek in Tomo Resnik • Lektorica: Vera Jakopič • Naslov uredništva: Moj planet, 1536 Ljubljana, tel.: 01 241 32 20, faks: 01 425 28 14 • Tiskana naklada: 7.000 • Tisk: Grafika Soča d.o.o., Nova Gorica • Cena številke za naročnike v šoli je 3,97 €, za individualne naročnike 4,16 €, v prosti prodaji 4,99 €. Naročnina se poravnava v treh obrokih. Naročnina za tujino se poravnava vnaprej in znaša 99,60 €. • DDV in poštnina sta vračunana v ceno. • Naročnina velja do preklica, odpovedi sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. • Za nepravčasno poravnane obveznosti zaračunavamo zakonsko določene zamudne obresti. • Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana. • Naročanje revij: Mladinska knjiga Založba, d. d., Služba oskrbe kupcev, 1536 Ljubljana, tel.: 080 11 08, od 7. do 18. ure. • Vodja sektorja Prodaja in promocija izobraževalnih vsebin: Monika Jagodič Gobec, monika.jagodic@mkz.si • Vodja službe Marketing in oglasno trženje: Martina Dolgan • Oseba, odgovorna za oglaševalske vsebine: Martina Dolgan, vodja službe Marketing in oglasno trženje. • www.mladinska.com/oglasniprostor • Oglasno trženje: Anja Klemenčič, anja.klemencic@mkz.si, T: 01 241 37 06 • ISSN 1854-2883 • V reviji Moj planet objavljenih prispevkov ni dovoljeno kakor koli ponatisniti brez pisnega dovoljenja uredništva. • Nenaročenih rokopisov, risb in fotografij ne vračamo. • Revijo sofinancirata Javna agencija za knjigo RS in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. • Elektronska pošta: moj.planet@mkz.si • Spletne strani: www.mladinska.com/mojplanet • V uredništvu skrbimo za skladnost oglasnih sporočil z Zakonom o medijih. Na izbor oglaševanih izdelkov in na oblike oglaševanja ter na oglasne priloge nimamo vpliva. Izid publikacije je finančno podprla agencija ARRS iz sredstev državnega proračuna iz naslova razpisa za sofinanciranje domačih poljudnoznanstvenih periodičnih publikacij.

EDINI DNEVNIK ZA OTROKE IN MLADE

Pojasnjujemo dogodke in razlagamo zapletene pojme.

Tina

Prikazujemo tudi vesele in zanimive zgodbe.

Prinašamo zgodbe iz Slovenije in od drugod.

Prek nas se sliši glas otrok!

Neža

Matic

Ana

VEDNO ODPRTIH OČI

Vsak delavnik ob 18.30
na 1. programu TV Slovenija

Naj te vodi domišljija. Pazi nase!

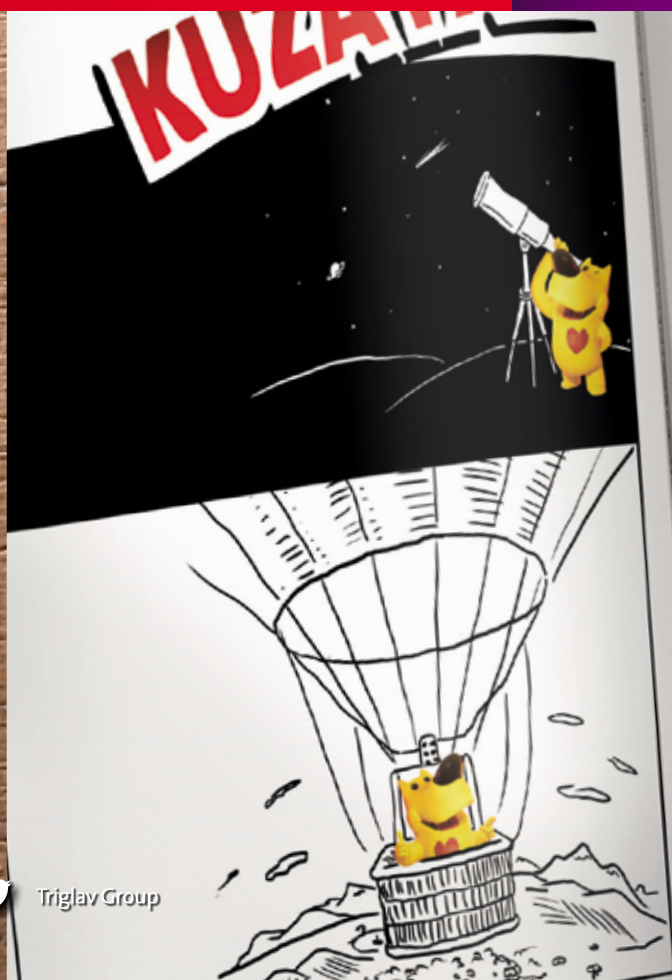
Nezgodno
zavarovanje
otrok in mladine

V sodelovanju z
ZPM Lj. Moste - Polje
smo omogočili
nakup delovnih
zvezkov za otroke iz
socialno ogroženih
družin.



Nezgoda

Za varnost
poskrbi
Kuža Pazi.



Triglav Group



www.triglav.si